

Innerstaden 2:1 Lund

Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1
 Lunds stad och kommun, Skåne län
 Arkeologisk schaktningsövervakning 2022—2023
 Generellt tillstånd - VA SYD
 Henrik Bernro

Titel: Innerstaden 2:1

Författare: Henrik Bernro

Kulturmiljörapport: 2024:27

Omslagsbild: Bild av staden Lund efter Braun-Hogenbergs kopparstick, omkring 1585. Hämtat från
Kulturens LB-arkiv KM 95448

Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning.....	3
Genomförande och resultat	4
1. Stora Södergatan 63/Hospitalgården 10	4
2. Tomegapsgatan/Kulturen 4	6
3. Sankt Botulf 14	9
4. Stora Tomegatan/Maria Magle 6.....	11
5. Grynmalaregatan	13
6. Klosterkyrkan 5	16
7. Kiliansgatan	19
8. Stora Tvärgatan 12	20
9. Stålbrogatan 7	22
Lilla Algatan	24
10. Lilla Algatan 3A	25
11. Lilla Algatan 5.....	26
12. Lilla Algatan 3.....	26
13. Magle Lilla Kyrkogata 16.....	30
Resultat.....	33
Administrativa och tekniska uppgifter	36
Referenser	37
Bilagor	39

Bilaga 1. Sektionsritningar

Tomegapsgatan/Kulturen 4

Stora Tomegatan/Maria Magle 6

Klosterkyrkan 5

Magle Lilla Kyrkogata 16

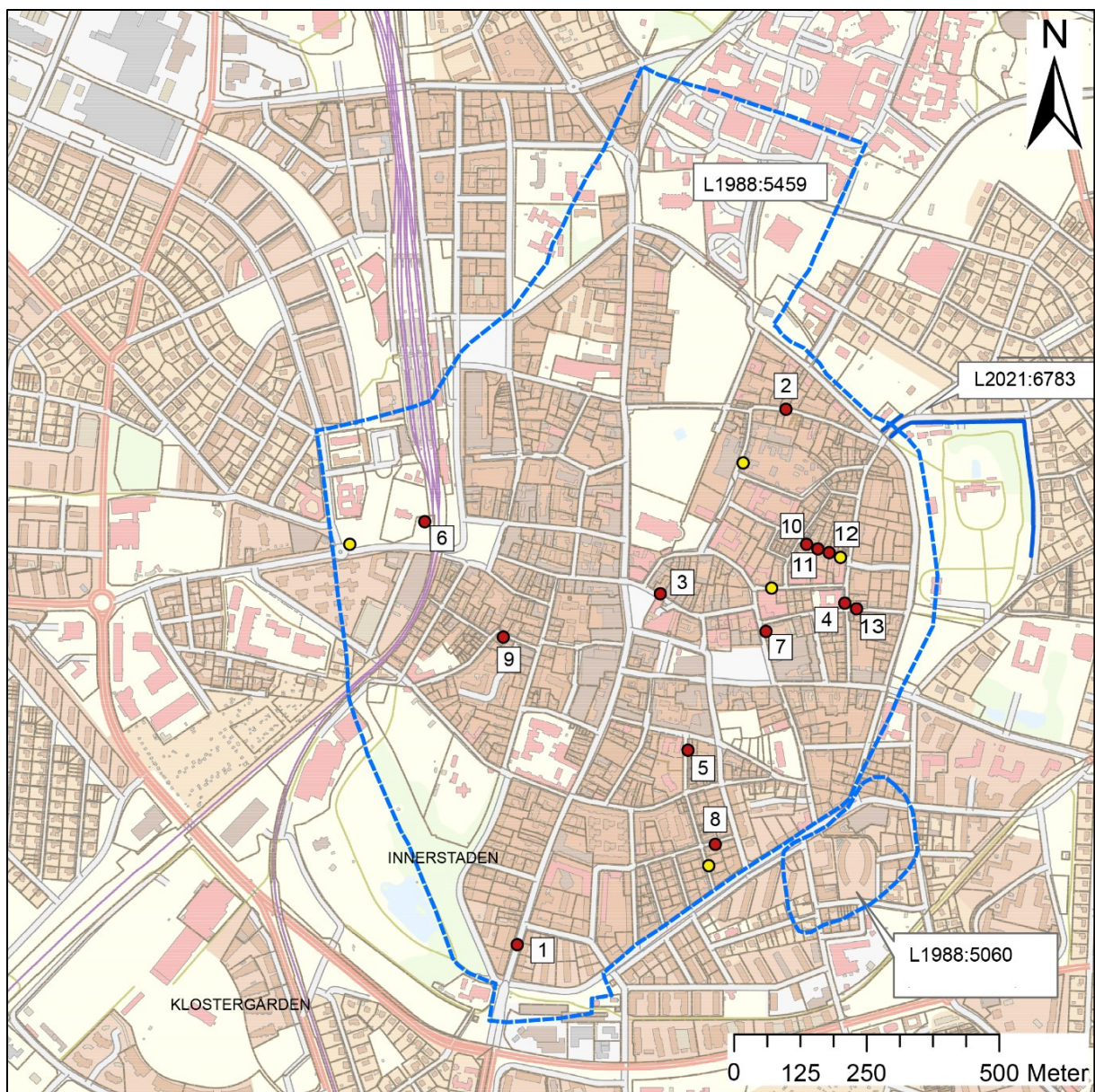
Bilaga 2. Fyndlista

Bilaga 3. Makrofossilanalys

Bilaga 4. ¹⁴C-analys

Sammanfattning

- Länsstyrelsen har tilldelat ett generellt tillstånd till VA SYD för åren 2022–2023, gällande akuta fel och mindre omfattande markarbeten i samband med underhåll och förnyelse av ledningsnätet för vatten och avlopp. Tillståndet gällde för markingrepp i delar av fornlämning L1988:5459, Lunds medeltida stadslager (Lst. dnr. 431-35005-2021, Kulturens projektnummer A_2022_0016).
- Enligt beslutets villkor skulle VA SYD samråda med Länsstyrelsen inför varje planerat markarbete. Vid varje samrådsbegäran prövade Länsstyrelsen huruvida arbetet rymdes under beslutets villkor och om en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning skulle genomföras. Under perioden mars år 2022 till april år 2024 inkom 18 samrådsbegäran inom ärendet. Enligt Länsstyrelsens beslut har Kulturen i Lund under tidsperioden utfört 12 schaktningsövervakningar samt en akutbesiktning i syfte att dokumentera fornlämning L1988:5459.
- I nio av tretton undersökta schakt påträffades äldre kulturlager. I Stora Södergatan och Stora Tomegatan påträffades omrörda kulturlager. På Tomegapsgatan påträffades en knadderstenläggning och äldre markhorisonter. Vid Sankt Botulf 14 påträffades två nivåer av medeltida utjämningslager. I Grynmalaregatan påträffades raserings- och brandlager. På Klosterkyrkan 5 påträffades stenfundament till en stiglucka. I Stålbrogatan påträffades omrörda kulturlager, samt en mindre yta av intakta medeltida kulturlager. Vid Lilla Algatan framkom välbevarade medeltida kulturlager, samt en stensyll.
- De markarbeten som stått under antikvarisk bevakning har bidragit till ökad kunskap om Lunds stads kulturlagerstatus samt omfattningen av tidigare utschaktning och den antikvariska närvaron har även bidragit till att minska schaktens omfattning.

Figur 1. Lunds stad, fornlämning L1988:5459 med flera. Inom ärendet inkom 18 samrådsbegäran. De samråd som föll under anmälningsplikt markeras med gul cirkel. Uppdrag som markeras med röd cirkel har schaktningsövervakats eller besiktigats av Kulturens arkeologer. Visat mot bakgrund av fastighetskartan © Lantmäteriet.

- 1) Stora Södergatan 63/Hospitalgården 10 2) Tomegapsgatan/Kulturen 4 3) Sankt Botulf 12
 4) Stora Tomegatan/Maria Magle 6 5) Grynmalaregatan 6) Klosterkyrkan 5 7) Kiliansgatan
 8) Stora Tvärgatan 12 9) Stålbrogatan 7 10–12) Lilla Algatan 13) Magle Lilla Kyrkogata 16

Inledning

Länsstyrelsen har tilldelat VA SYD ett generellt tillstånd, för tidsperioden mars 2022 – april 2023. Tillståndet innebar att VA SYD fick utföra schaktningar i samband med akuta fel och mindre markarbeten i fornlämning L1988:5459. Fornlämningen är stadslager efter Lunds medeltida stad. Tillståndet omfattade markingrepp i samband med akuta fel och mindre omfattande markarbeten i samband med schaktarbete för underhåll och förnyelse av vatten- och avloppsledningsnät.

Enligt beslutets villkor skulle VA SYD i god tid samråda med Länsstyrelsen inför varje markarbete, en kopia på samrådet skulle skickas till Kulturen. Länsstyrelsen prövade därefter om huruvida arbetet rymdes inom beslutet. Länsstyrelsens beslut låg till grund för att avgöra om en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning skulle genomföras under markarbetets gång. Det generella ärendet betecknas enligt Länsstyrelsens diarienummer 431-35005-2021 och enligt Kulturens projektnummer A_2022_0016. Genomförda arkeologiska undersökningar har fått unika projektnummer hos Kulturen (A_nr).

Under tillståndets period mellan 2022-03-07 och 2024-03-31 inkom totalt 18 samrådsbegäran. Kulturen i Lund har utfört tolv undersökningar samt en akutbesiktning (figur 1). Av dem var tio schaktningsövervakningar, samt en akut besiktning av ett markingrepp under anmälningsplikt. Schakten har plan- och sektionsdokumenterats, enligt kontextuell dokumentationsmetod. Kompletterande dokumentation har genomförts med fotografi.

Under tio av tretton ärenden har äldre kulturlager påträffats: Stora Södergatan 63, Tomegapsgatan/Kulturen 4, Sankt Botulf 14, Stora Tomegatan/Maria Magle 6, Grynmalaregatan, Klosterkyrkan 5, Stålbrogatan 7, Lilla Algatan 5, Lilla Algatan 3 samt Magle Lilla Kyrkogata 16. Fyndmaterial har samlats in från två undersökningar: Stålbrogatan 7 och Lilla Algatan 3. Under tre undersökningar framkom endast modernt utfyllnadsmaterial och bärlager. Även de schakt som utfördes inom tidigare markingrepp har bidragit till kunskapsinhämtning rörande fornlämningens bevarandegrad, grundtopografi och utschaktningsgrad.

De arkeologiska undersökningarna och tillhörande dokumentation har utförts av flera projektledare inom Kulturen. Nedan redovisas de iakttagelser och resultat som dokumenterats i samband med markarbeten inom det generella tillståndet. Om ingen källa anges i texten gällande fornlämningsmiljö, är information hämtad från Kulturens LA-arkiv. Arkeologiska kontexter förkortas K följt av ett löpnummer (exempelvis: K100).

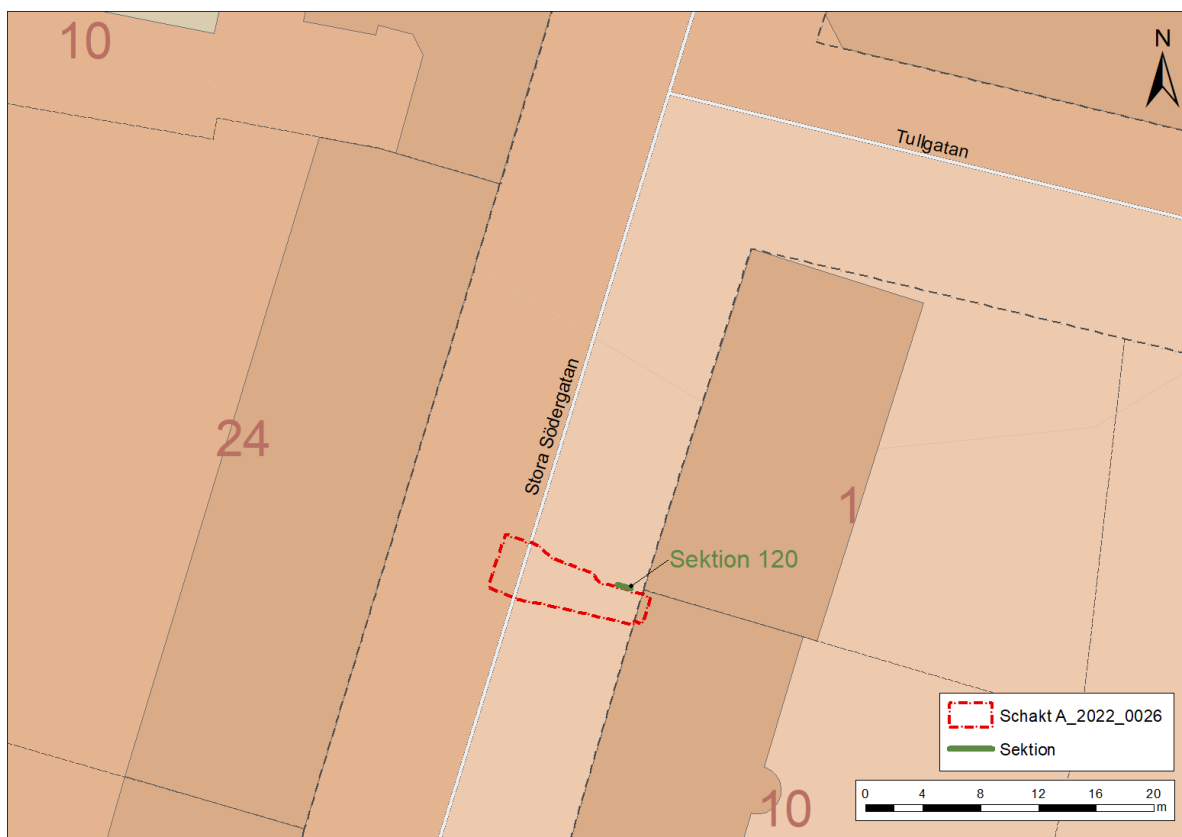
Genomförande och resultat

1. Stora Södergatan 63/Hospitalgården 10

Fornlämningsmiljö

Stora Södergatan är en del av Lunds medeltida vägnät, men har sannolikt ett ännu äldre ursprung som en del av den nord-sydliga färdvägen genom Lunds slätten (Bevaringskommittén 1980:12f Blomqvist 1951:15). Sedan medeltid har gatans sträckning inom Lund begränsats av Stortorget i norr, och stadsvallen i söder. Den närliggande Tullgatan lades ut år 1929 och har inga historiska föregångare (Bevaringskommittén 1980:57).

Kvarteret Hospitalsträdgården är beläget i det medeltida Lunds sydligaste del. Fram till 1800-talet löpte stadsvallen söder om platsen. Kvarteret är namngivet efter den hospitalskyrka som var beläget vid Lunds södra stadsport sedan 1100-tal (Blomqvist 1951:171; Bevaringskommittén 1980:56). Kyrkan stod kvar efter reformationen och blev hospitalgård. Det finns uppgifter om att kyrkan till Helgeandshuset raserades år 1834, men att gårdskomplexet upphörde först år 1906, då det flyttades ut från staden (Blomqvist 1951:174; Bevaringskommittén 1980:56). Kyrkans västra grundmur och gravar tillhörande kyrkogården dokumenterades under en schaktning år 1930 (Kulturens LA-arkiv). I närheten av undersökningsområdet har en knuttimrad brunn påträffats under en schaktning år 1936, samt ett antal återfyllda gropar år 1946.

Figur 2. Aktuellt schakts (A_2022_0026) position på Stora Södergatan. Schaktgränsen markerat i rött, och sektion med kulturlager markerat i grönt. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

Genomförande och resultat

Kulturens projektnr: A_2022_0026, Lst. Dnr: 431-35005-2021-14

I samband med schaktarbeten för separering av en avloppsledning inom fastigheten Hospitalgården 10, vid Stora Södergatan 63 i Lund, genomfördes en arkeologisk schaktningsövervakning. Ett schakt upptogs med maskin i öst-västlig riktning till en omfattning av 9×3 meter (figur 2). Schaktet grävdes från gatan till byggnadens portgång. Därefter förlängdes schaktet med grävsug en meter österut i portgången.

Schaktningen påbörjades i västra delen med maskin för att frigöra befintliga rör. Inga intakta medeltida kulturlager påträffades i denna del av schaktet. Under bärlager framkom en 2,00 meter tjock sandfyllning. Rör för fjärrvärme påträffades vid 1,05 meters djup och rör för dagvatten påträffades vid 2,10 meters djup. Schaktkanterna kom att rasa på grund av att fyllnadssanden var lucker och schaktet fylldes därefter igen med grus för att minimera rasrisk.

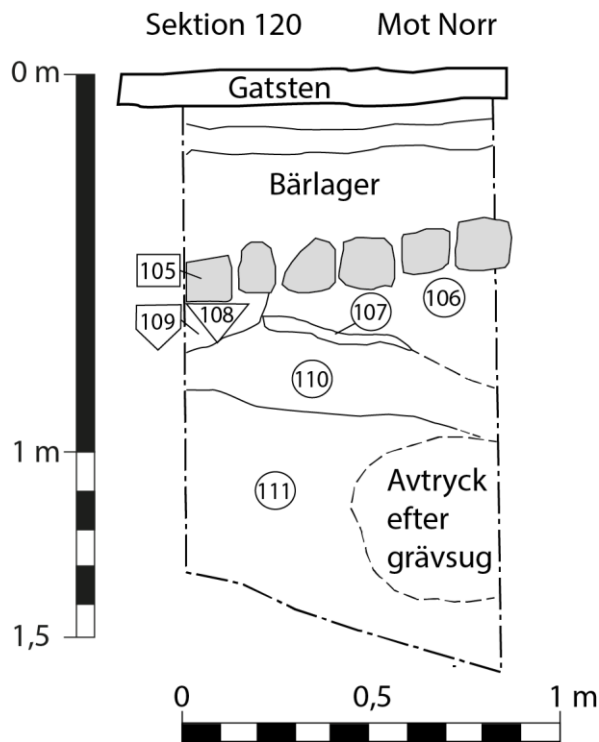
Den 2022-04-06 planerades det för en sugbil att anlända 13.00 för att tömma schaktets östra del. När arkeolog väl anlände på plats hade schaktets redan tömts på jord och kulturlager var synliga i den norra schaktväggen. En sektionsdokumentation av den norra schaktkanten gjordes i efterhand (figur 3). Denna del av schaktet var svåråtkomligt och rasade in flera gånger. Risken för ytterligare ras var hög. Därav fattades beslut om att enbart dokumentera sektionen från schaktkant, samt att inte samla in fynd från sektionen.

I den norra schaktväggen under befintlig markbeläggning och bärlager framkom en stenläggning vid 0,45 meters djup, vilken tolkas vara en äldre gatubeläggning, troligen 1800- eller tidigt 1900-tal. Stenläggningen var belägen ovan flera nivåer av uppfyllnadslager, vilka sträckte sig från 0,55–0,70 meters djup (K106, K107).

På 0,70–0,90 meters djup dokumenterades en utjämning av omrörda äldre kulturlager (K110). Lagret innehöll inslag av rött tegel, pressglas, bränd lera och brända ben samt mindre nedgrävningar. Detta lager sträckte sig djupare österut och i botten låg ett nedgrävt keramikrör. Lagret tolkades därav som omrörda kulturlager vilka har använts som schaktutfyllning.

Vid 0,90 meters djup låg ett mörkt gråbrunt, siltigt, vått, kompakt och lerigt kulturlager (K111). Lagret hade inslag av träkol, rött tegelfragment och djurben. Djurbenet som påträffades var mycket välbevarat, vilket påvisar kulturlagrets egenskaper om bevarandeförhållanden i området. Det intakta kulturlagrets mäktighet i sektionen var 0,60 meter, dock ej avgränsat i botten. Ingen morän påträffades i schaktet. Lagret tolkades vara omrörda kulturlager, som möjligen har varit äldre odlingsjord.

Anläggarna på plats berättade i efterhand att det även förekom större rundade stenar i det mörka undre kulturlagret, något som inte kunde utläsas i sektionerna.

Figur 3. Norra sektionen från schaktet på Stora Södergatan, A_2022_0026.

Kontext 105. Stenläggning, lätt rundade stenar. Äldre gata.

Kontext 106. Gråsvart, lerig, kompakt våt silt. Bärlager.

Kontext 107. Grå lera, lins. Påförd lera.

Kontext 108. Gul lera, uppblandad med brungul sand. Fyllnad i kabelschakt.

Kontext 109. Nedgrävning, äldre kabelschakt.

Kontext 110. Mörkgrå kulturjord. Vått och kompakt. Rikliga inslag av rött tegel, kalkbitar, bränt ben, bränd lera. Nivellering, omrörda kulturlager.

Kontext 111. Mörk gråbrun siltig, lerig kulturjord. Inslag av röda tegelfragment och djurben och få små inslag av träkol. Omrörda kulturlager, har möjligen varit äldre odlingsjord.

Tidsperiod: 2022-04-04 – 2022-04-06

Fälttimmar: 8 h

Fältarkeolog: Imelda Bakunic Fridén, Kristoffer Brink

Yta: 24 m²

Volym: 51 m³

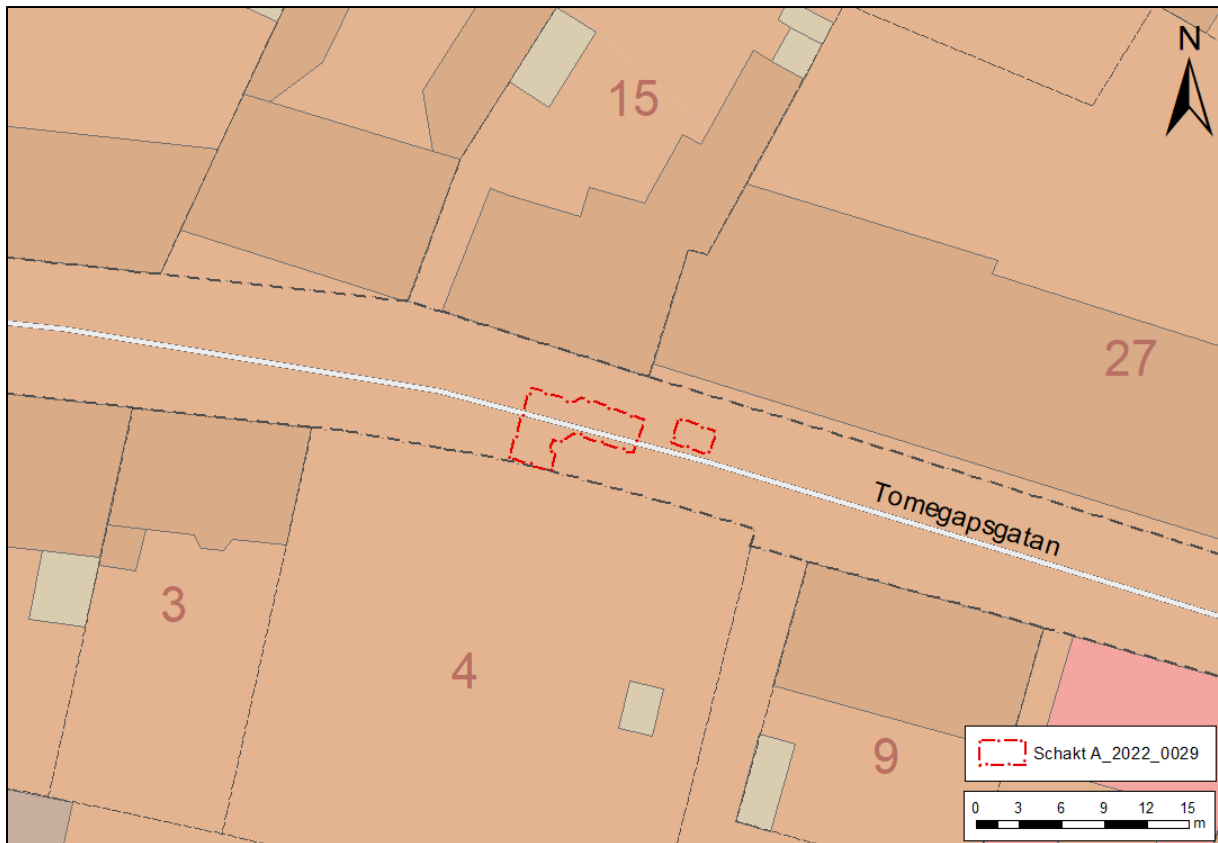
Ritningar: 1 A3-ritfilm: 1 planritning skala 1:100, 2 sektionsritningar skala 1:20

Digitala fotografier: 22

2. Tomegapsgatan/Kulturen 4

Fornlämningsmiljö

Tomegapsgatan ligger i den nordöstra delen av Lunds medeltida stad. Gatan ingick i Lunds medeltida gatunät och löper mellan kvarteret Thomander i norr och kvarteret Kulturen i söder. Under medeltiden stod Sankt Pauls kyrka vid gatans västra del. De medeltida tomterna längst med gatan utgjordes av hagar och gårdar, men där finns även dokumenterade vikarieresidens (Andrén 1984:71). Tidigare undersökningar i området har visat på en kulturlagermäktighet upp till 1,50–2,00 meter (Guldåker 2020, Boström 2023). En knuttimrad brunn har dokumenterats på fastigheten Thomander 15 direkt norr om aktuellt undersökningsområde (Kulturens LA-arkiv). Inför en nybyggnation på fastigheten Kulturen 4 år 2021 utfördes en arkeologisk undersökning, och huslämningar i form av syllstenskonstruktioner och lergolv dokumenterades. Fynd från undersökningarna daterades till Lunds tidigaste skede, i skiftet mellan sen järnålder och tidig medeltid (Boström 2023).

Figur 4. Aktuellt schakts (A_2022_0029) position på Tomegapsgatan mot fastigheten Kulturen 4. Schaktgränsen markerat i rött. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

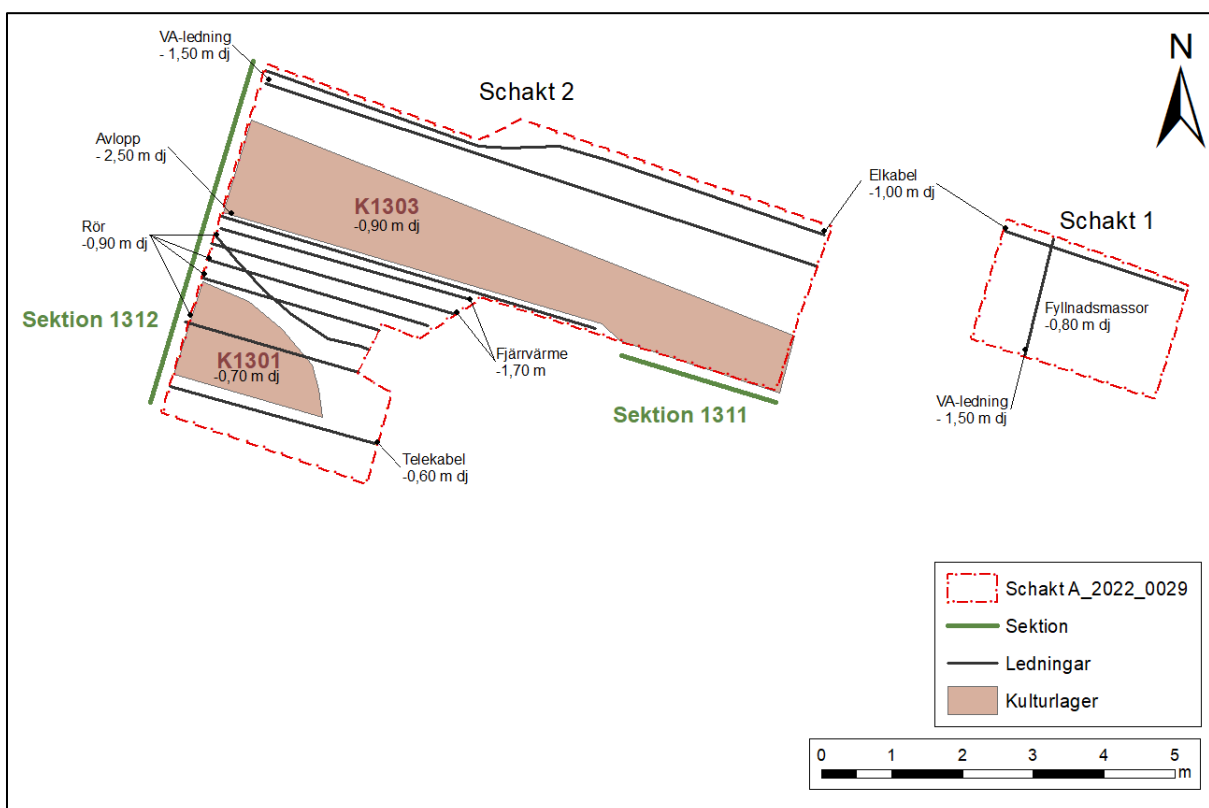
Figur 5. Översiktsbild från projekt A_2022_0039. Undersökningsytan var trång, till vänster i bild pågår nybyggnation på fastigheten Kulturen 4. Fotografi taget från öst.

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2022_0029, Lst. Dnr: 431-35005-2021-18

Kulturen utförde en arkeologisk schaktningsövervakning på Tomegapsgatan i samband med en pågående nybyggnation på fastigheten Kulturen 4 (figur 5). Schaktningsens syfte var att ansluta byggnaden till befintliga vatten-, spill- och dagvattensystem. Två schakt grävdes med grävmaskin till en yta av 38 m² och en volym av 82 m³ (figur 4).

Schakt 1 grävdes till en omfattning av 2×3 meter för att stänga av en äldre Vatten och avloppsledning till fastigheten. I schaktet framkom enbart sentida bärlager och sentida schaktfyllningar som utgjordes av sand och lera blandat med omrörda kulturlager ner till ett schaktbottendjup av 1,50 meter. Ingen morän påträffades inom schakt 1.

Figur 6. Detaljplan över aktuella schakt A_2022_0029 med ledningar, sektioner och kulturlager markerade.

Schakt 2 hade en omfattning av 8×5 meter. Under markbeläggningen och ner till ett djup av 0,70 meter låg moderna bärlager. På ett djup av 0,70 meter kunde intakta äldre kulturlager dokumenteras (bilaga 1, sektion 1311 och sektion 1312). Lagren utgjordes av en äldre markhorisont på ett djup av 0,90 meter, ovan en knadderstensyta på 1,05 meters djup. Knadderstensytan (K1302) var möjligen en stenbeläggning för en äldre gatufas.

I schaktets sydvästra del framkom en äldre markhorisont (K1301) på ett djup av 0,60 meter, och ner till schaktbotten på 0,70 meters djup (figur 6). Kontext 1301 utgjordes av välbevarad humös lera som var mörkbrun, homogen, kompakt, något fuktig och något fet. Dess utsträckning var tydligt avgränsad i plan och sektion. Lagret innehöll inslag av sand, träkolsprickar, enstaka småsten, enstaka tegelkross, en röd

tegelbrocka, ett fragment av bränt ben. Avfall från benhantverk i form av ett avsågat ben påträffades. Två keramikskärvor observerades i kontexten, dessa utgjordes av en skärva yngre rödgods, samt en skärva eftermedeltida drejat lergods

Kontext 1303 utgjordes av en äldre markhorisont, eller ett påfört lager i syfte att höja marknivån, och bestod av gråbrun, fet, fuktig, homogen, kompakt lera, med otydlig undre avgränsning. Lagret innehöll inslag av sand, träkol, småsten, gula klumpar av moränlera och röda tegelfragment. På 1,15 meters djup påträffades morän. Schaktbotten låg på 2,70 meters djup.

Fälttid: 2022-05-02 – 2022-05-04

Fälttimmar: 7 h

Fältarkeolog: Krister Kåm Tayanin

Yta: 38 m²

Volym: 82 m³

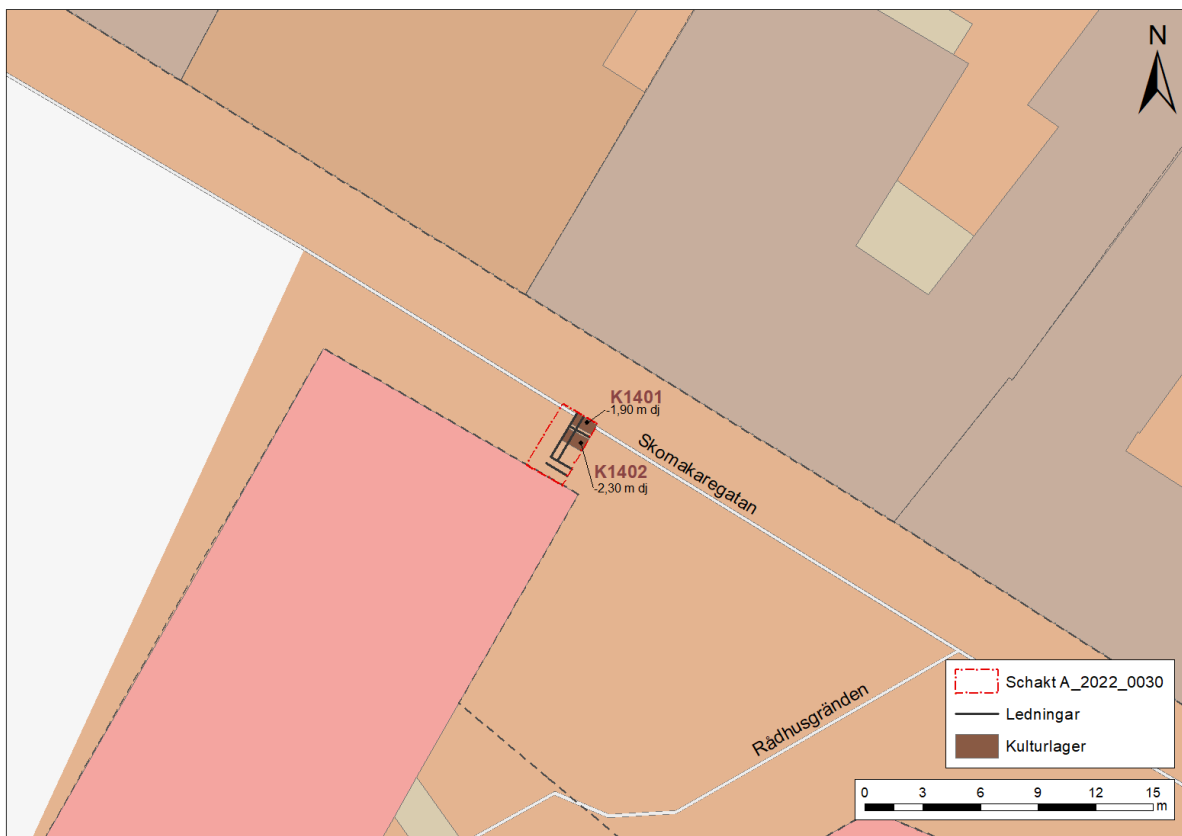
Digitala fotografier: 6

Ritningar: 3 A3-ritfilm: 1 planritning skala 1:100, 2 sektionsritningar skala 1:20

3. Sankt Botulf 14

Fornlämningssmiljö

Kvarteret Sankt Botulf är beläget centralt i Lund och angränsar till Stortorget i väst. Området har fått sitt namn efter den kyrka som låg i kvarterets östra del. Området avgränsar i väst till Stortorget som var en handelsplats under medeltid. Kvarteret Sankt Botulf har sedan medeltiden och fram till 1800-tal utgjorts av gårdsbebyggelse. Flera arkeologiska undersökningar har tidigare utförts i området, och schaktningsområdet sträckte sig över flera ytor för tidigare arkeologiska ingrepp. Den största av undersökningarna genomfördes år 1964–1965 inför anläggningen av Lunds Stadshall. Under utgrävningens gång kunde det konstateras att bevarandeförhållandena i området var mycket goda. Kulturlagren var komplexa och visade en lång bebyggelsemiljö med bland annat träsyllar, hägnader, brunnsnedgrävningar, härdar och avfall (Gardelin 2007a). År 1996 genomfördes en geoteknisk borrhovning norr om Stadshallen då det kunde konstateras att kulturlagren på platsen sträckte sig till ett djup på mellan 3–4 meter (Lenntorp 2006). Den senaste undersökningen i området genomfördes år 2023 inför anläggningen av ett nytt ventilationssystem till Stadshallen. Totalt kunde nio olika perioder dokumenteras med hägnaden, odling och bebyggelse, varav det äldsta daterades till yngre järnålder (Brink 2023).

Figur 7. Aktuellt schakts (A_2022_0020) position på Botulf 14 med ledningar och kulturlager markerade. Schaktgränsen markerat i rött. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2022_0030, Lst.dnr: 431-35005-2021-21

I samband med att VA SYD schaktade för att koppla nya vattenledningar till Rådhuset utförde Kulturens arkeologer en schaktningsövervakning. Markarbetet utfördes vid rådhusets nordöstra gavel (figur 7). Schaktet upptogs med grävsug till en omfattning av 7,00 m² och en volym på cirka 7,00 m³. Schaktets östra sida var släntad och grävdes enbart till ett djup av 0,30 meter. I schaktet framkom en större mängd ledningar, betongfundament och schaktfyllnadssand. I botten av schaktet påträffades två välbevarade kulturlager på 1,90 respektive 2,30 meters djup (K1401, K1402). De var närliggande och separerade av ett senare ledningsschakt. Båda kulturlagren hade ett rikligt innehåll av organiskt material. Kulturlagrena dokumenterades endast från schaktkanten, då risken för ras var påtaglig, i det djupa schaktet, med branta väggar.

I schaktets västra del på 1,90 meters djup påträffades ett utjämningslager (K1401). Lagret bestod av mörkbrun, fuktig, homogen, finkornig, och kompakt lera, med stort inslag av organiskt växtmaterial, gödsel och enstaka djurben.

Söder ut, i schaktets centrala del, påträffades ett utjämningslager på 2,20 meters djup (K1402). Utjämningslagret bestod av mörkbrun, fuktig, homogen, finkornig, och kompakt lera, med stort inslag av organiskt växtmaterial, gödsel och enstaka djurben. Kontexten var likt lager K1401, dock något mörkare.

Det kan vara samma kontext som blivit avgrävd under en anläggning för den närliggande vattenledningen, och som syresatts i olika hög grad sedan dess.

Kulturlagrena utgjorde troligtvis utjämningslager. Lager med liknande karaktär och djup daterade till 1000–1100-tal har dokumenterats enbart 25 meter söder om schaktet (Brink 2023:14f, lager 42 och 44).

Tidsperiod: 2022-06-01 – 2022-06-01

Fälttimmar: 5 h

Fältarkeolog: Krister Kåm Tayanin

Yta: 7 m²

Volym: 7 m³

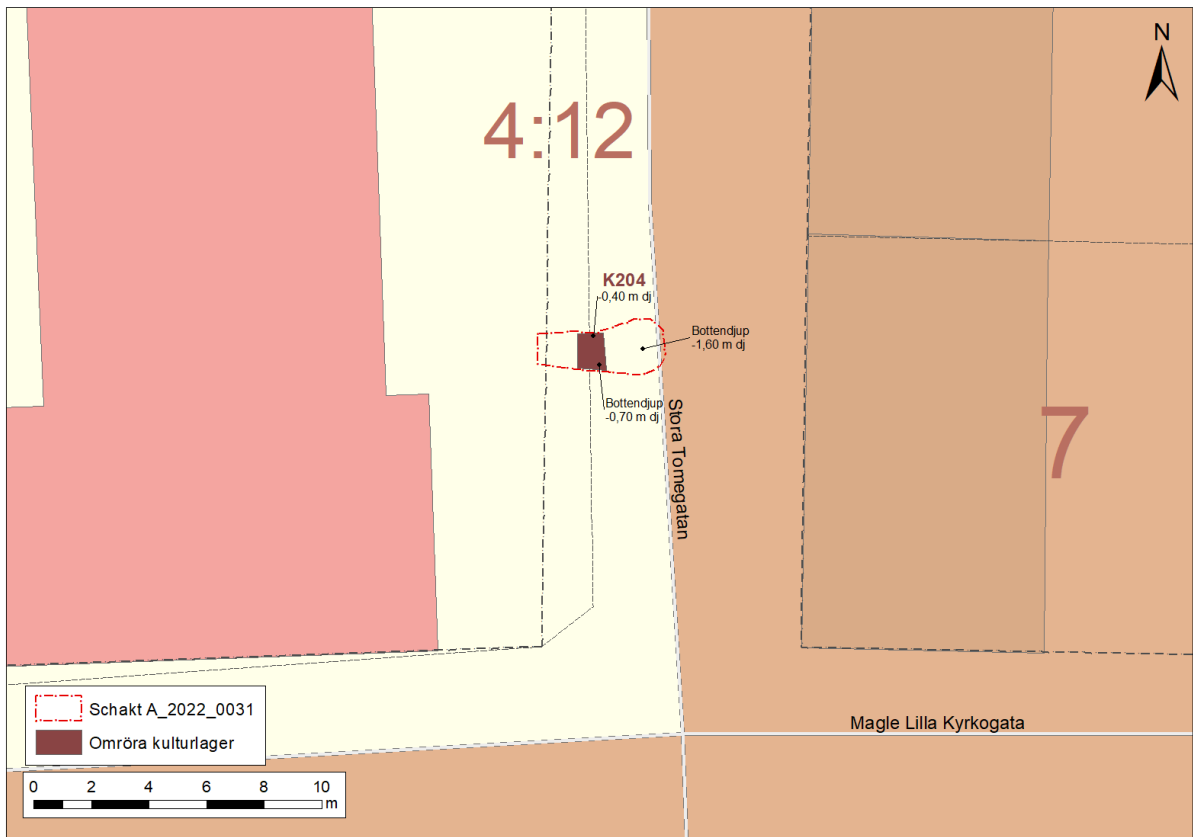
Digitala fotografier: 0

Ritningar: 1 A3-ritfilm, 1 planritning skala 1:100

4. Stora Tomegatan/Maria Magle 6

Fornlämningsmiljö

Kvarteret Maria Magle har fått sitt namn efter den kyrka som under medeltid stod på platsen. Sankta Maria Magle kyrka benämns första gången i skrift år 1222 (Gardelin 2015:102). Efter reformationen på 1530-talet revs kyrkan, men dess kyrkogård har brukats fram till år 1816 (Bevaringskommittén 1983:94). Gravar har påträffats så grunt som på omkring 0,40 meters djup (Ericsson 2011). Ovanpå den plats där kyrka och kyrkogård har legat, står idag en tegelbyggnad. Byggnaden uppfördes år 1863/1879 som ett kemiskt laboratorium för Lunds universitet (Bevaringskommittén 1983:99). Vid tidigare arkeologiska undersökningar har spår efter både kyrkan och kyrkogården påträffats. Utöver kyrkans norra grundmur har även flera gravar dokumenterats inom fastigheten (Ericsson 2011, Rönn 1998, Bakunic Fridén 2024). Kvarteren Agardh som angränsar till Stora Tomegatan i öst var enligt kartmaterial från åren 1669, 1690 och 1783 glesbebyggda (André & Högstedt 1990:16ff, 33).

Figur 8. Aktuell schakts (A_2022_0031) position på Stora Tomegatan/Maria Magle 6 med kulturlager markerade. Schaktgränsen markerat i rött. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2022_0031, Lst. Dnr: 431-35005-2021-20

Ett schakt upptogs på Stora Tomegatan med grävsug, och utökades i västlig riktning in på fastigheten Maria Magle 6 till en omfattning av 4,00×1,50 meter i östvästlig riktning (figur 8). Markarbetets syfte var att separera avloppsledningar.

I schaktets västra del påträffades främst äldre fyllnadsmassor, vilka troligen har deponerats på platsen under en tidigare schaktning utförd år 1946 (Kulturens LA-arkiv).

I schaktets centrala del, under gata och bärlager, påträffades omrörda kulturlager (K204) vid 0,40–0,70 meters djup under befintlig marknivå. Kulturlagren dokumenterades i sektion (bilaga 1, sektion 210), och mättes in i plan till ett område omfattande 1,60 m² och bestod av mörk, gråbrun, kompakt, fuktig och sandig lera, med fläckvisa partier av beige lera. Leran innehöll inslag av kalkprickar, rött tegelfragment, benfragment (djurben), småsten och träkolsfragment. En handsmidd spik framkom också i lagret. På 0,70 meters djup under befintlig marknivå framkom ett lager av gulbeige lera med få inslag av kalkprickar (K205). Den gulbeigea leran tolkade vara påförda massor av morän.

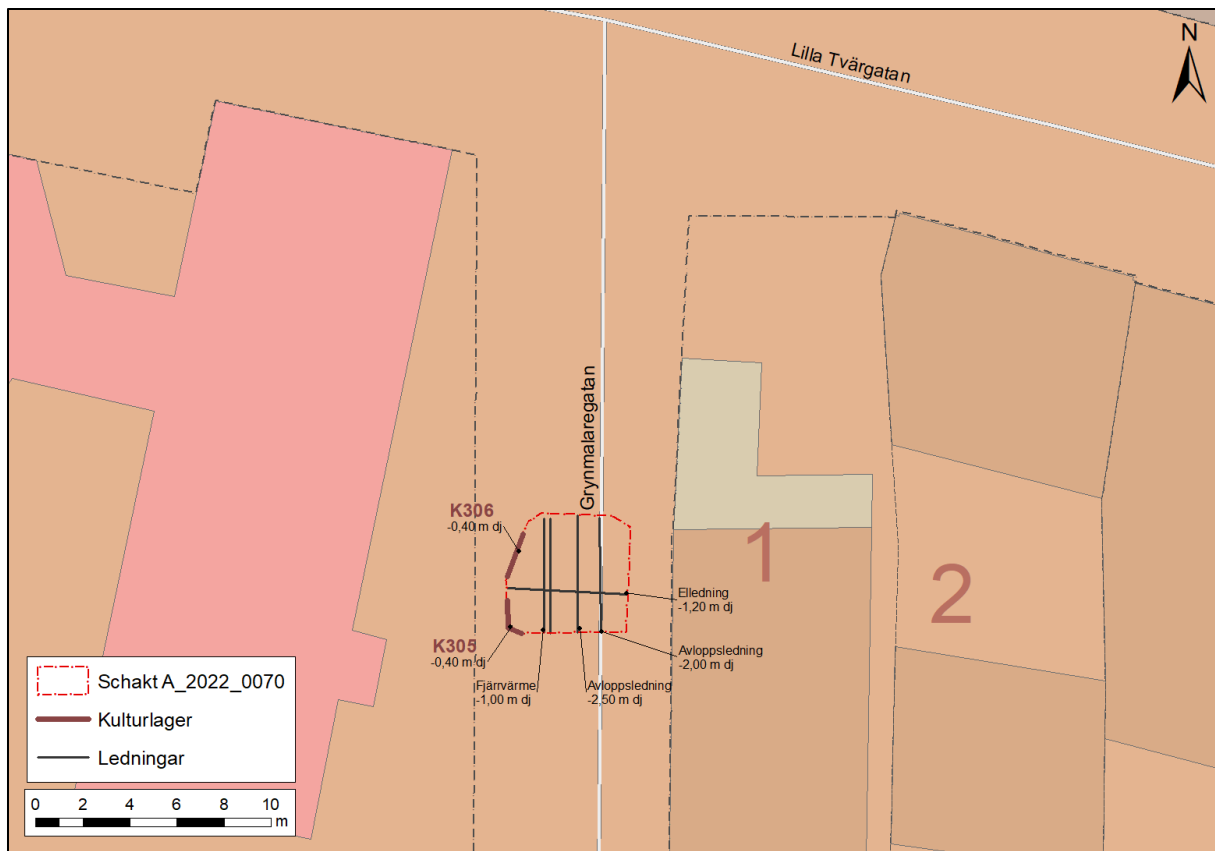
Öster om kulturlagren nedgick schaktdjupet till 1,60 meter. Denna del var sedan tidigare utschaktat och återfyllt med bestod av vit, kompakt/hård, finkornig sand.

Tidsperiod: 2022-05-16
Fälttimmar: 5 h
Fältarkeolog: Imelda Bakunic Fridén
Yta: 6 m²
Volym: 6 m³
Ritningar: 1 A3-ritfilm, 1 sektionsritning skala 1:20
Digitala fotografier: 8

5. Grynmalaregatan

Fornlämningsmiljö

Grynmalaregatan är belägen i den södra delen av Lunds medeltida stad. Gatan ingår i Lunds äldsta stadsplan och har brukats sedan medeltid. Området kring Grynmalaregatan var under 1600-tal glesbebyggt (André & Högstedt 1990:16f). Tomtmarken inom kvarteret Svarvaren på Grynmalaregatans västra sida har förtätats under 1700–1800-talet (André & Högstedt 1990:33f, Bevaringskommittén 1980:90ff). Ett flertal hantverkare ägde hus i kvarteret, skomakare, en timmerman och en svarvare som även har givit namn till området. Många av husen som uppfördes på 1800-talet revs under 1900-talets gång. Under 1940-talet skedde ytterligare nybyggnationer, och gatan breddades västerut på historisk tomtmark. Arkeologiska undersökningar har visat att kvarteret Grynmalaren väster om gatan har varit bebyggt sedan 1000-talet, samt att området har en välbevarad stratigrafi (Lidh 2024).

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2023_0070, Lst. Dnr: 431-35005-2021-34

Med anlednings av att VA SYD planerade att koppla befintliga avloppsledningar till fastigheten Grynmalaren 37 genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning. Ett 5×5 meter stort schakt upptogs med grävmaskin för att komma åt de befintliga avloppsledningarna, vilka framkom på ett djup av 2,00–2,50 meter (figur 9). I östra sektionen låg ett dräneringsrör i rött tegel på ett djup av omkring 2,00 meter.

I den västra schaktväggen framkom inledningsvisa gatsten och bärlager. På ett djup av 0,40 meter under befintlig marknivå påträffades intakta äldre kulturlager. Två sekvenser av kulturlager mättes in i den västra sektionen (K305 och K306, figur 11). De inmätta lagerföljderna var skiljdes av moderna fyllnadsmassor i ett ledningsschakt, och var i övrigt likartade i sammansättning och djup. Kulturlagren gick enbart att dokumentera från schaktkant eftersom rör försvårade framkomligheten, sluttande schaktbotten och rasrisk (figur 10).

Figur 10. Översiktsbild över Schakt A_2023_0070 på Grynmalaregatan. Schaktbotten sluttade och fylldes gradvist med löst inrasat material, vilket utgjorde en säkerhetsrisk. Fotografi taget från söder.

Figur 11. Västra sektionen i schakt A_2023_0070. Kulturlager var synliga mellan 0,40–1,40 meters djup, skilda av en modern fyllnad i ett ledningsschakt. Fotografi från sydöst.

Under bärlager, på ett djup av 0,40 till 1,00 meter under befintlig marknivå framkom en gråsvart kompakt lera med enstaka inslag av kalkprickar (K307). Detta lager tolkades vara en äldre markhorisont.

På 1,00–1,15 meters djup under befintlig marknivå framkom en 0,05 meter tjock lins av rödbränd lera (K308), ovan ett 0,10 meter tjockt svart lerlager med ett stort innehåll av träkol (K309). Den rödbrända leran och det svarta lagret tolkades tillsammans som brandlager och rasering efter en byggnad inne på tomtmarken i kvarteret Grynmalaren.

Under raseringen, på ett djup av 1,15–1,40 meter, framkom ett gråbrunt, fett och fuktigt lerlager (K310). Detta lager övergick gradvis till moränlera vid 1,40 meters djup, och tolkades vara ett äldre marklager. Moränleran framkom på ett djup av 1,40 meter under befintlig marknivå och fortsatte ner till schaktbotten.

Under 1940-talet vidgades Grynmalaregatan västerut. Delar av en tomt togs i anspråk för detta, enligt Andrén tomt nummer 158 och 159:1 (Andrén 1984:92). Schaktet var delvis beläget inom tomt 158 och i samma del påträffades kulturlagren. Det 0,05 meter tjocka lagret av bränd lera och träkolslagret ovanpå kan vara resterna av en vägg som rasat ut under en brand.

Tidsperiod: 2023-10-25 – 2023-10-30

Fälttimmar: 4 h

Fältarkeolog: Linnea Lidh

Yta: 25 m²

Volym: 75 m³

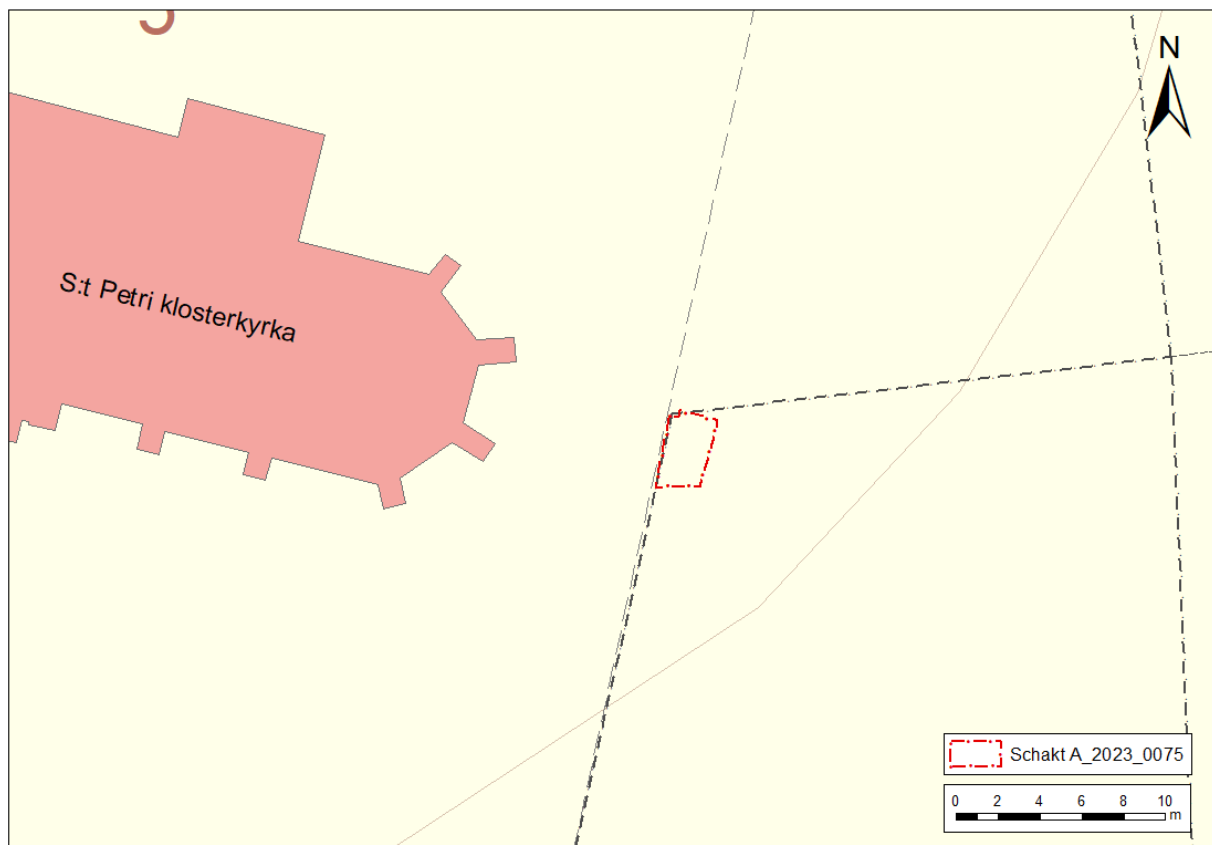
Digitala fotografier: 9

6. Klosterkyrkan 5

Fornlämningsmiljö

Klosterkyrkan ligger i västra delen av Lunds medeltida stadsområde. Ett nunnekloster grundades på platsen, sannolikt av ärkebiskop Eskil (ärkebiskop 1137–1177), vilket troligtvis skedde runt år 1150. Under första hälften, eller vid mitten av 1300-talet byggdes kyrkan om till en enskeppig tegelkyrka i gotisk stil och norr därom uppfördes tre klosterlängor i tegel. Vid reformationen i Danmark år 1536, och därmed även i Skåne, drogs klosteranläggningen och dess egendomar in till kronan. År 1606 befallde kungen att klosterlängorna skulle rivas, medan priorgården norr om klostret skulle förbättras. Priorgården kom under 1600-talet att bli ett säteri som vid storskiftet år 1785 flyttades ut till den plats där det nuvarande bostadsområdet Klostergården i södra Lund ligger (Rönn 2000:3, Andrén 1980:17).

Undersökningsområdet låg åtta meter öster om S:t Peters medeltida klosterkyrka, direkt utanför dagens kyrkogårdsmur. Undersökningen var därmed på den historiska stadsägan nr 958, på gränsen till nr 957. I Anders Andréns tomtrekonstruktion för tiden omkring år 1500 är undersökningen inom tomt 336. I den östra delen av undersökningsområdet genomfördes år 1925 en övervakning av en ledningsdragnings för vatten av LUHM (Kulturens LA-arkiv).

Figur 12. Aktuellt schakts (A_2023_0075) position vid Klosterkyrkan. Schaktgränsen markerat i rött. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

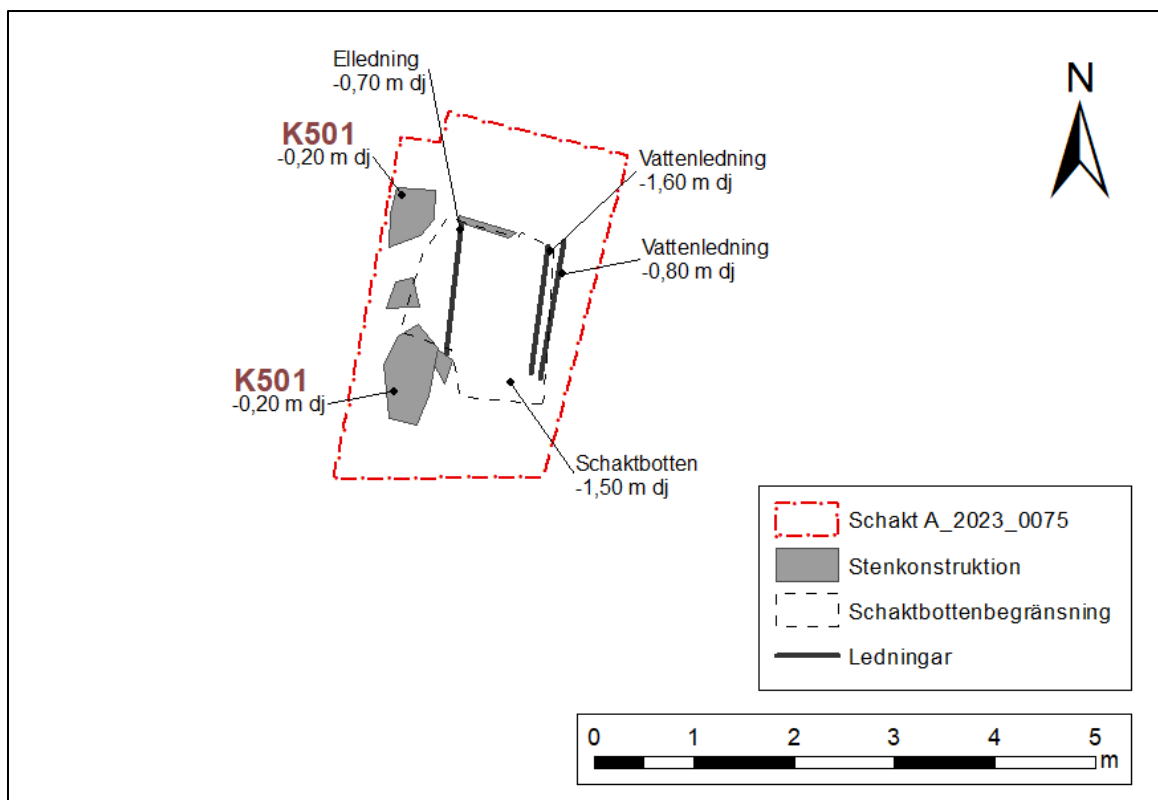
Figur 13. Arbetsområdet i relation till klosterkyrkan och den östra kyrkogårdsmuren. Fotografi taget från väst.

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2023_0075, Lst. Dnr: 431-35005-2021-38

I samband med att VA SYD schaktade för ett byte av servisledning till Klosterkyrkan i Lund genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning enligt Länsstyrelsens beslut. Schaktet grävdes med grävmaskin till en omfattning av 3,50×2,00 meter och förlades tätt intill den östra sidan av den idag stående kyrkogårdsmuren (figur 12, figur 13).

Under bärlager, på ett djup av 0,20–0,75 meter under befintlig marknivå, påträffades två större stenar (K501). De låg med nord-sydlig orientering, en i schaktets norra del och den andra i schaktets södra del (figur 14). Stenarna var mellan 1,00–0,50 meter stora. Under dem dokumenterades ytterligare två stora stenar. De undre stenarna fortsatte ner till 1,30 meters djup. En sektionsritning upprättades över den västra schaktväggen där stenarnas struktur var som tydligast (bilaga 1, sektion 510). Den södra av de nedre stenarna bar tydliga rester efter kalkbruk på ovansida, undersida och på den östra sidan. Stenarna tolkades utgöra en grundmur för någon byggnadskonstruktion. Grundmuren hade en tydligare nord-sydlig orientering än den befintliga kyrkogårdsmuren. Grundläggningen var bastant och kan härstamma från den gråstensmur som tidigare inneslutit kyrkogården. Men baserat på storleken skulle den också kunna härstamma antingen från ett större torn vid en stiglucka i muren, eller resterna efter en byggnad. Enligt en tuschteckning från år 1861 som avbildar Klosterkyrkan från öst, ska två pelare ha utgjort en port till kyrkogårdsmuren i schaktområdet (figur 15).

Figur 14. Detaljplan över aktuellt schakt (A_2023_0075) med stenkonstruktion K501 och ledningar markerade.

Figur 15. Klosterkyrkan med omgärdande mur tecknad från öster av T. W Poulsen, år 1861. Centralt i bilden syns en öppning i muren som kan ha varit en stiglucka. Kulturens LB-arkiv, utklipp från KM 51546.

I schaktets mitt fanns en modern nedgrävning, tydligt definierad av den grusblandade sand som utgjorde fyllnadsmassorna. Nedgrävningen hade korsat den nord-sydliga muren i öst-västlig riktning. Om fjärrvärmen gått i en tidigare öppning i grundmuren eller om stenar tagits bort gick inte med säkerhet att fastställa. De nedre stenarna hade raka avslut mot öppningen som talar för att öppningen skapades när grunden först anlades. Övriga moderna ingrepp som dokumenterades var två elkablar i nord-sydlig riktning, på 0,70 meters djup. Betongrör, eventuellt för dagvatten i nord-sydlig riktning, på 0,80 meters djup, samt stamledningen till vatten på 1,60 meters djup. Servisledningen som skulle bytas påträffades aldrig. Ingen morän påträffades.

Tidsperiod: 2023-11-29

Fälttimmar: 5 h

Fältarkeolog: Kristoffer Brink, Imelda Bakunic Fridén

Yta: 8 m²

Volym: 12 m³

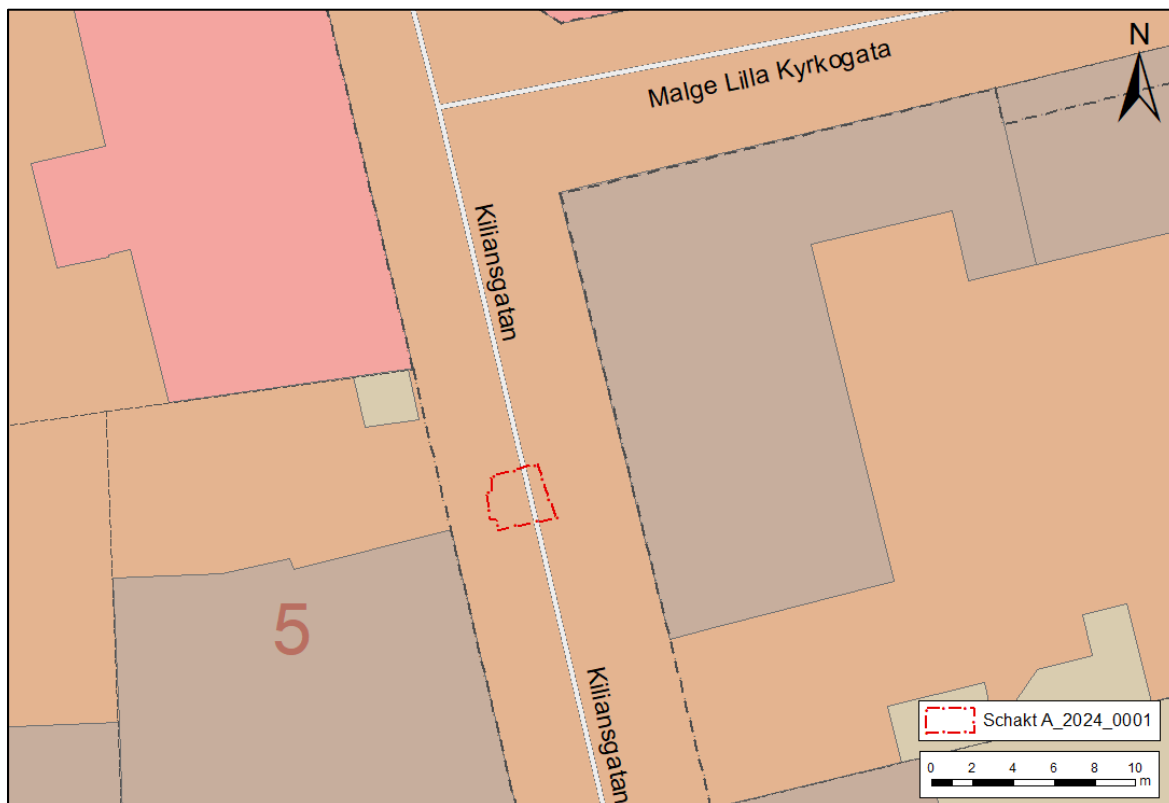
Ritningar: 1 A3-ritfilm, 1 sektionsritning skala 1:20

Digitala fotografier: 4

7. Kiliansgatan

Fornlämningsmiljö

Kiliansgatan är centralt belägen i Lunds medeltida stad och sträcker sig från Mårtenstorgets östra sida norrut för att sedan svänga väster mot domkyrkan. Mårtenstorget lades ut under 1800-tal och tillföll tidigare kvarteret Döbeln (Bevaringskommittén 1983:22).

Figur 16. Aktuellt schakts (A_2024_0001) position på Kiliansgatan. Schaktgränsen markerat i rött. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2024_0001, Lst. Dnr: 431-35005-2021-48

I samband med schaktningsarbeten för att laga en skadad vattenledning inom på Kiliansgatan i närheten av fastigheten Döbeln 5 i Lund har Kulturen utfört en arkeologisk schaktningsövervakning. Schaktet upptogs med grävmaskin i den södra delen av Kiliansgatan och uppmättes till 3×3 meter och hade ett djup på 2,20 meter (figur 16). Inom schaktet påträffades ledningar på 1,00, 1,80 och 2,20 meter.

Den västra halvan av schaktet utgjordes av ljusbrun sand som fyllning i ett modernt ledningsschakt. I botten av den östra halvan av schaktet, på ett djup av 2,20 meter framkom en spillvattenledning med en diameter på omkring 0,50 meter. Ledningen var ett keramiskt höganäsrör och troligtvis anlagd under 1800-talets slut eller tidigt 1900-tal. Det rika antalet ledningar medförde att de undersökta massorna utgjordes av återfyllning i ledningsschakten, vilket bestod av omrörda kulturlager med inslag av tegel, träkol och djurben. Massorna var feta och fuktiga vilket i sig talar för goda bevaringsförhållanden för intakta äldre kulturlager i området. Morän påträffades på ett djup av 2,20 meter.

I samband med schaktningsövervakningen påträffades inga intakta äldre kulturlager. Baserat på tidigare undersökningar i närområdet finns det välbevarade äldre kulturlager direkt under dagens gata och torvbildning ner till ett djup av 1,80.

Tidsperiod: 2024-01-08 – 2024-01-10

Fälttimmar: 9 h

Fältarkeolog: Sebastian Boström

Yta: 9 m²

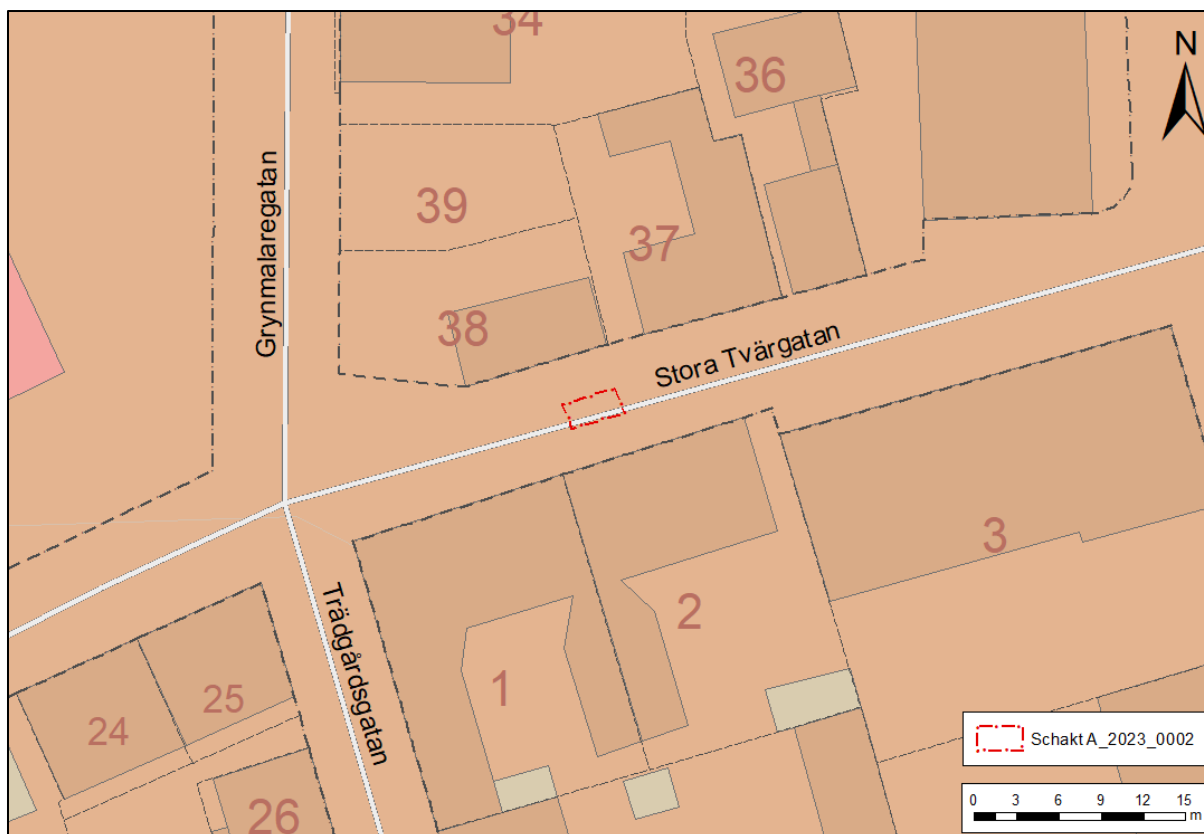
Volym: 18 m³

Digitala fotografier: 9

8. Stora Tvärgatan 12

Fornlämningsmiljö

Stora Tvärgatan ingår i Lunds tidigmedeltida stadsplan. Gatan löper i öst-västlig riktning mellan Stora Södergatan och Råbygatan i Stadskärnans södra del. Enligt bevarat kartmaterial från år 1669 var området kring Stora Tvärgatan glesbebyggt (André & Högstedt 1990:16f) Espmans karta daterad till år 1783 indikerar att en viss urban förtätning har skett längs med gatan under de föregående hundra åren (André & Högstedt 1990:32f). Under medeltid var Heligkorskyrka och kyrkogård belägen längs med Stora Tvärgatans norra sida, inom kvarteret Grynmalaren.

Figur 17. Aktuellt schakts (A_2023_0002) position på Stora Tvärgatan. Schaktgränsen markerat i rött. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2024_0002, Lst Dnr 431-35005-2021

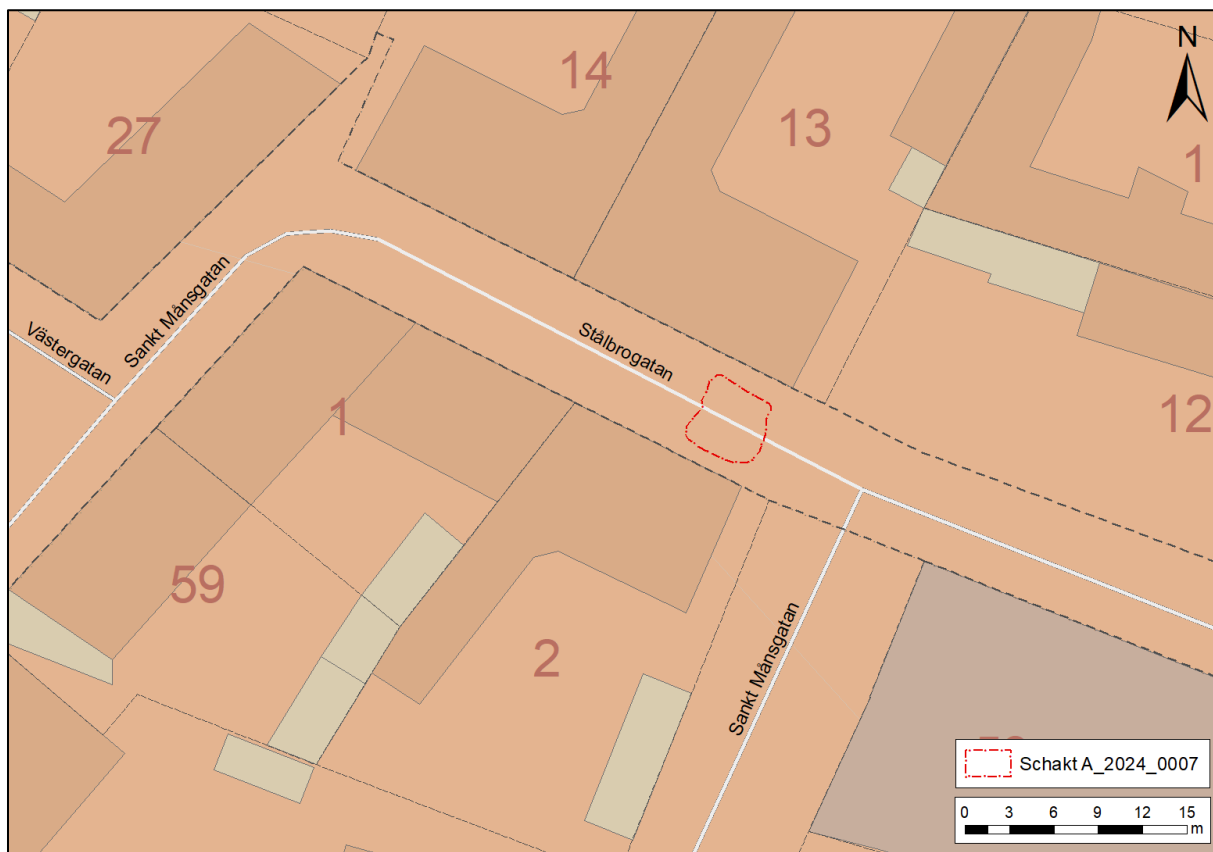
Med anledning av en akut vattenläcka på Stora Tvärgatan i Lund har Kulturen utfört en schaktningsövervakning enligt Länsstyrelsens beslut. Schaktet upptogs med grävmaskin i öst-västlig riktning i mitten av körbanan och uppmättes till 4×2 meter (figur 17). De berörda massorna utgjordes av omrörda äldre kulturlager, sand och makadam som återfyllning i ett modernt ledningsschakt. De omrörda massorna var belägna på ett djup av 0,10–1,20 meter. Vattenledningen påträffades på ett djup av 1,20 meter. Varken morän, eller intakta äldre kulturlager påträffades.

Tidsperiod: 2024-01-08
 Fälttimmar: 5 h
 Fältarkeolog: Sebastian Boström
 Yta: 8 m²
 Volym: 8 m³
 Digitala fotografier: 1

9. Stålbrogatan 7

Fornlämningssmiljö

Stålbrogatan är belägen i den västra delen av medeltida stadsområdet och har medeltida ursprung. Gatan har, tillsammans med Västergatan och Stora Fiskaregatan, åtminstone sedan senmedeltid utgjort förbindelselänk mellan stadens torg och Sankt Peters kloster i väster (Bevaringskommittén 1981:16,126). Söder om undersökningsområdet finns kvarteret Billegården, som har en av de äldsta bebyggelseämningar från kring tiden av Lunds etablering (Gardelin 2007b). Vid schaktningsövervakningen år 1984 påträffades en grund till ett medeltida stenhus i Stora Mångsgatan, strax intill Stålbrogatan. I norr finns kvarteret Myntet, där Myntaregården låg. Denna gård utgjorde från senare delen av 1300-talet fram till 1440-talet myntverk (Bevaringskommittén 1981:16,126). I gatan har det även tidigare påträffats lämningar av äldre gatubeläggning samt rester efter trä som dendrokronologiskt daterats till tidig 1300-tal (Kulturens LA-arkiv).

Figur 18. Aktuellt schakts (A_2024_0007) position på Stålbrogatan. Schaktgränsen markerat i rött. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

Genomförande och resultat

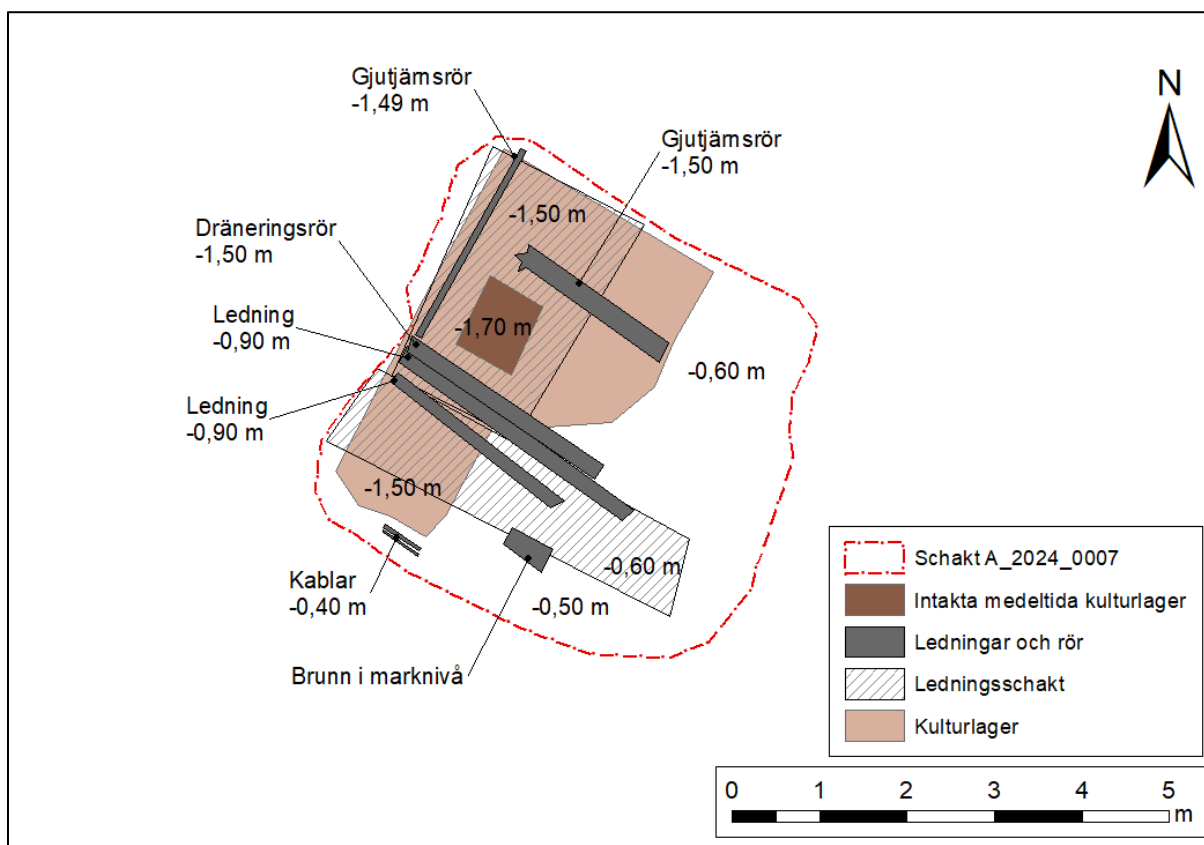
Kulturens projektnr: A_2024_0007, Lst. Dnr: 431-35005-2021-54

I samband med att VA SYD genomförde en akut schaktning i syfte att åtgärda en vattenläcka i Stålbrogatan, beslöt Länsstyrelsen att Kulturen skulle utföra en arkeologisk schaktningsövervakning. Schaktet grävdes med grävmaskin till en omfattning av 4,50×5,00 meter (figur 18). Totalt schaktades

en yta av omkring 22 m² ned till varierande djup. Schaktdjupet uppmättes till 0,50 meter i öster och 1,70 meter i väster. Ett flertal kablar, ledningar och rör påträffades. Under ett dräneringsrör iaktogs även rester efter ett höganäsrör som löpte i samma riktning. Höganäsröret framkom vid omkring 1,60 meters djup.

Massorna bestod av brungul, lucker sand som var fyllningar till ledningsschakt ned till omkring 1 meter, ställvis kunde omrörda kulturlager iaktas från 0,60 meters djup i schaktet sydvästra- och norra del. Kulturlagret bestod av fet, finkornig, kompakt gråsvart sand med inslag av djurben, sten, kalkprickar, rött tegelfragment och vitt glas. Djurbenen och glasfragment samlades ej in, då de framkom i omrörda kulturlager.

Vid 1,00 meters djup dokumenterades omrörda kulturlager i schaktets västra halva, innehållandes två gjutjärnsrör vid 1,50 meters djup. Massorna bestod av svartgrå, kompakt, fuktig, finkornig sand med inslag av kalk, rött tegelfragment, sten samt djurben. Det omrörda kulturlagret tolkades ha varit medeltida lager som blivit uppgrävda vid tidigare grävningar för ledningsschakt och därefter återdeponerats på plats.

Figur 19. Detaljplan över schakt (A_2024_0007) i Stålbrogatan. Ledningar och rör påträffades mellan 0,40–1,50 meters djup. Intakta medeltida kulturlager dokumenterades vid 1,50 meters djup i undersökningsområdets västra del.

Vid 1,70 meters djup under befintlig marknivå, strax norr om dräneringsröret, dokumenterades en mindre yta med intakta medeltida kulturlager som bestod av brungrå-svart, fet, kompakt, fuktig och finkornig sand med inslag av småsten, djurben, pinnar och kvistar (K901, figur 19). Fynd insamlades,

bestående av keramik av typen yngre svartgods och ett bearbetat fragment av horn (KM99706:1, bilaga 2). Förekomsten av bearbetat ben tyder på hantsverksspill ifrån bearbetning av hornmaterial i närområdet. Skicket på djurbenen och fuktigheten i jorden visar på goda bevaringsförhållanden och en potential för ytterligare välbevarade lämningar i området. Ytan var svårdokumenterad gällande fotografi på grund av rinnande vatten i botten av schaktet.

Fynden möjliggör en koppling till kvarteret Billegården söder om Stålbrogatan. Under en omfattande utgrävning år 1984 påträffades ett stort material av hornhantverksspill som huvudsakligen härrör från 1100-tal (Gardelin 2007b). Keramiken av yngre svartgods från kulturlagret (K901) stämmer väl in tidsmässigt med 1100-tal. Tillsammans hornfyndet har lagret en tidlig och materiell koppling till hantverket som bedrivits på Billegården under samma tid. Stålbrogatan var vid den tiden redan utlagd, och det är möjligt att Kulturlagret (K901) har tillkommit genom brukning av gatan. Då enbart 1×1 meter av lagret kunde dokumenteras i schaktets botten, och ej kunde avgränsas, försvåras en bredare tolkning.

Tidsperiod: 2024-01-16

Fälttimmar: 4 h

Fältarkeolog: Imelda Bakunic Fridén

Yta: 22 m²

Volym: 25 m³

Ritningar: 2 A3-ritfilm, 2 planritningar skala 1:100

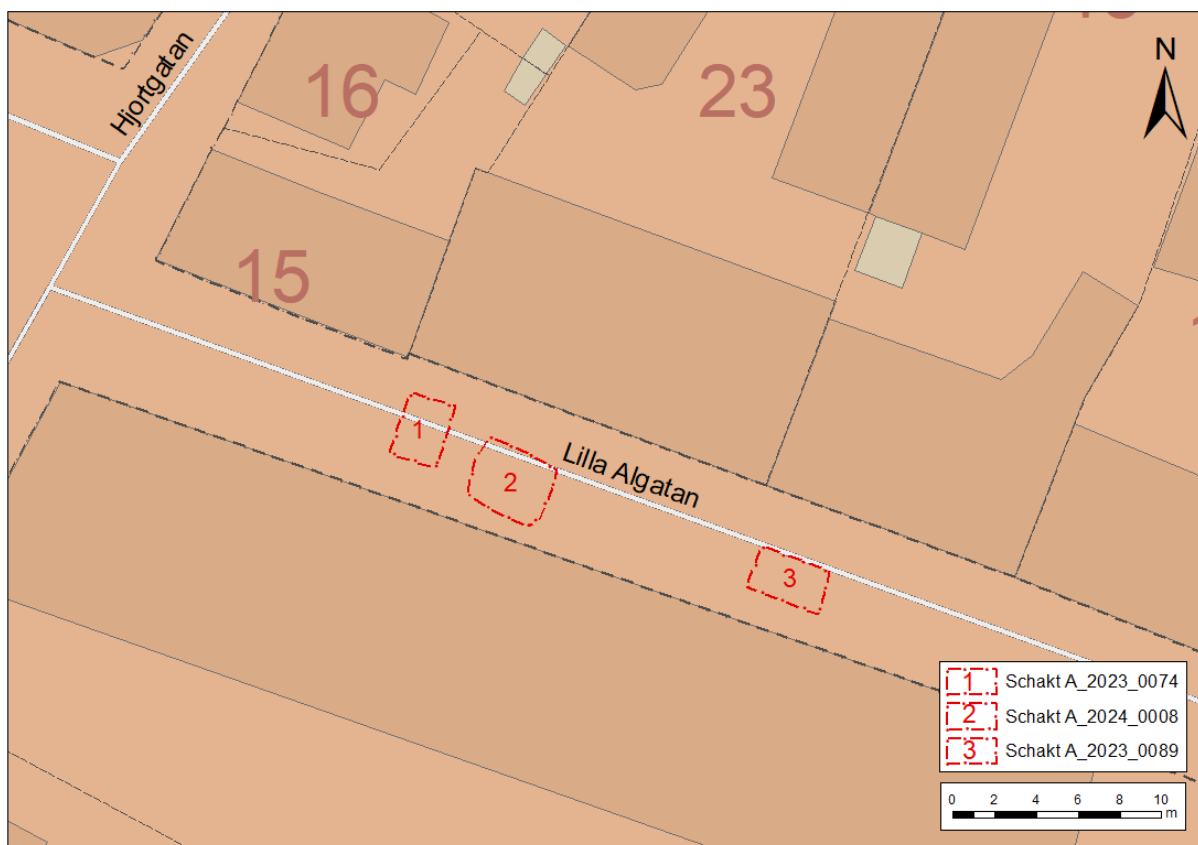
Digitala fotografier: 7

Tillvaratagna fynd: KM 99706:1 Keramik och bearbetat ben.

Lilla Algatan

Fornlämningssmiljö

Lilla Algatan är beläget i det medeltida Lunds östra del. Gatan har ett medeltida ursprung och har hypotiserats vara samtida med ärkebiskopsborgen i Lundagård (Andrén 1980:55). Den löper mellan kvarteren Självbodarna och Studenten. Bevarat kartmaterial från år 1669 visar bebyggelse på var sida av Lilla Algatan (André & Högstedt 1990:16f). Enligt Andréns (1984:74f) tomtrekonstruktion tillhör det närliggande området tomterna 59–62, 55:1 och 55:2. Tomten 59–62 omnämns ha ägts av en kanik, ha köpts av ärkebiskopen Peder Jensen Galen, samt att den sedan har donerats son vikarieresidens år 1349. År 1647 upprättas de själabodar (fattigstugor) som har givit kvarteret Själabodarna sitt namn. På tomt 55 norr om Lilla Algatan har en badstuga varit belägen sedan åtminstone år 1614. En kartsnitt från år 1589 omnämner en offentlig badstuga, vilket möjligen kan vara den samma (Andrén 1984:74). En arkeologisk undersökning har genomförts på sträckan år 1997. Vid undersökningen påträffades flera äldre gatunivåer, syllstenar som tillskrevs en äldre stenbroläggning, samt fynd av en lädersko (Johansson Hervén 1997).

Figur 20. Aktuella schakts position på Lilla Algatan. Schaktgränser markerade i rött. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

10. Lilla Algatan 3A

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2023_0074, Lst. Dnr: 431-35005-2021-37

I samband med byte av en servisledning för vatten till fastigheten Studenten 23, Lund, utfördes en arkeologisk schaktningsövervakning av Kulturens arkeologer. Schaktet upptogs med grävmaskin till en omfattning av 3×2 meter, och ett djup av 1,50 meter (figur 20).

En äldre kullerstensbeläggning dokumenterades i den södra delen av den östra sektionen, fram till nedgrävningen för vattenstammen. Kullerstensbeläggningen framkom direkt under dagens smågatstensbeläggning, på ett djup om 0,10 meter.

De södra delarna av schaktet, fram till schaktet för fjärrvärme var återfyllda med omrörda kulturlager som var fuktiga och kompakta, med goda bevaringsförhållanden som visar på en potential för välbevarade lämningar i området. I de omrörda kulturlagren observerades ett fragment av grönglaserad yngre rödgodskeramik med en medeltida datering. Då det påträffades i omrörda lager samlade det inte in.

Större delen av schaktet hade i modern tid utsatts för ingrepp i form av nedläggning av vattenrör, fjärrvärmerör samt dränering. Diagonalt i botten av schaktet gick ett tegelrör som var täckt med enkupiga taktegel, även detta rör tolkades vara en dränering. Morän framkom på 1,50 meters djup.

Tidsperiod: 2023-11-16 – 2023-11-20
Fälttimmar: 4 h
Fältarkeolog: Kristoffer Brink, Linnea Lidh
Yta: 8 m²
Volym: 11 m³
Digitala fotografier: 2

11. Lilla Algatan 5

Genomförande och resultat

Kulturens projektnr. A_2023_0089, Lst. dnr. 431-35005-2021-54

VA SYD schaktade för en akut vattenläcka på Lilla Algatan i Lund under mellandagarna i december 2023 (figur 20). Kulturens arkeolog råkade passera förbi och genomförde en besiktning. Det brustna röret låg på ett djup av 1,60 meter och schaktbotten låg blottad på 1,70 meter. Under gatsten och moderna bärlager framkom en äldre stenläggning på 0,40 meters djup och därunder såg det ut att finnas en obruten stratigrafi ner till schaktbotten. Ingen sektion upprättades då ingen utrustning till detta fanns tillhanda vid tillfället. Länsstyrelsen meddelades därefter av både VA SYD och Kulturen att en schaktning hade genomförts. Ledningen påträffades på 1,60 meters djup och schaktbotten på 1,70 meters djup. Intakta medeltida kulturlager dokumenterades från 0,40 meters djup i form av en stenläggning och hela vägen ner till schaktbotten på 1,70 meters djup.

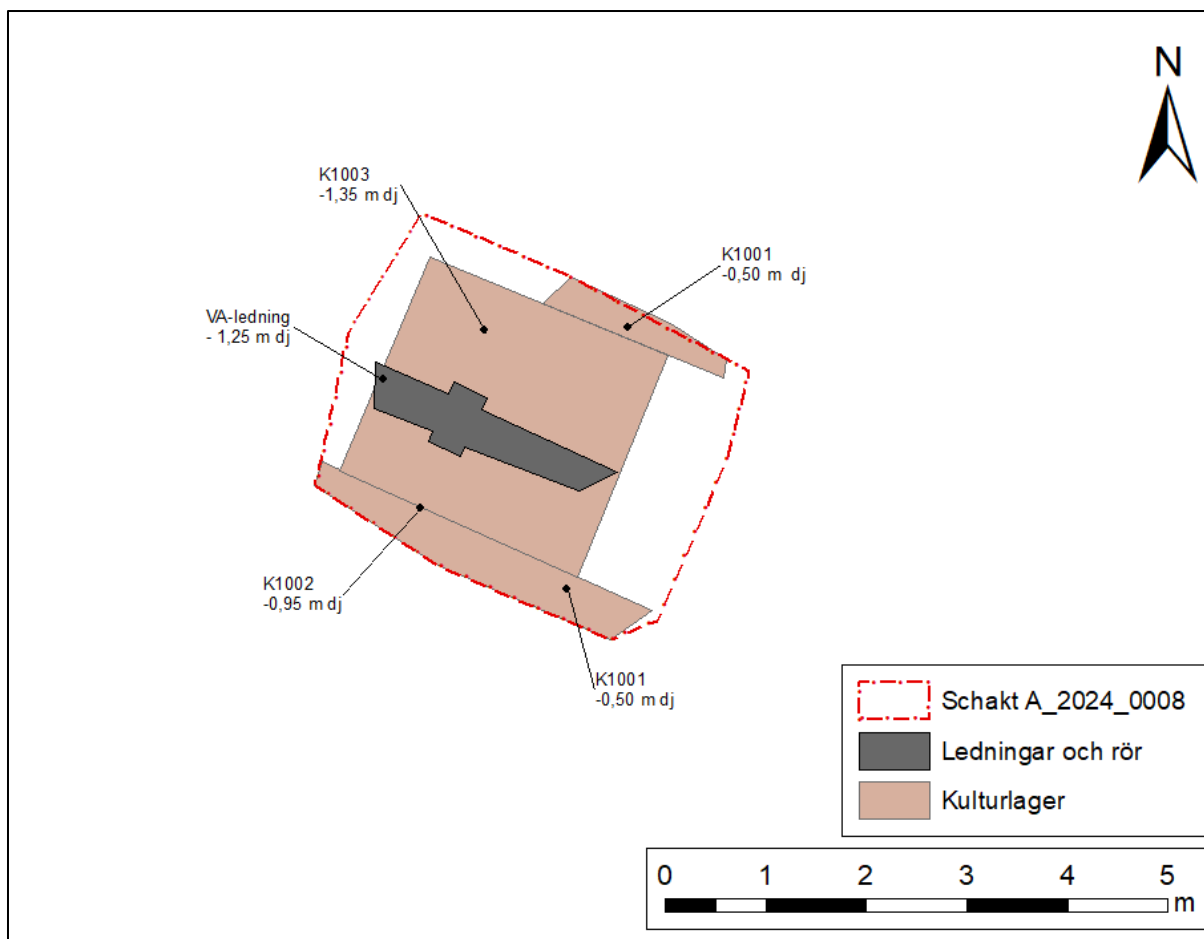
Tidsperiod: 2023-12-27
Fälttimmar: 0 h
Fältarkeolog: Aja Guldåker
Yta: 8 m²
Volym: 12 m³
Ritningar: -
Digitala fotografier: 3
Tillvaratagna fynd: -

12. Lilla Algatan 3

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2024_0008, Lst dnr. 431-35005-2021-56

I samband med att VA SYD akut åtgärdade en vattenläcka i Lilla Algata, under kvällstid, genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning. Schaktet var beläget intill fastigheten Lilla Algatan 23, mot den södergående trottoaren (figur 20). Totalt schaktades en yta av 4×3 meter, ned till ett schaktdjup av omkring 1,70 meter. Ytan var svårdokumenterad på grund av avsaknad av dagsljus samt att schaktväggarna ställvis rasade. Schaktets östra del var släntad.

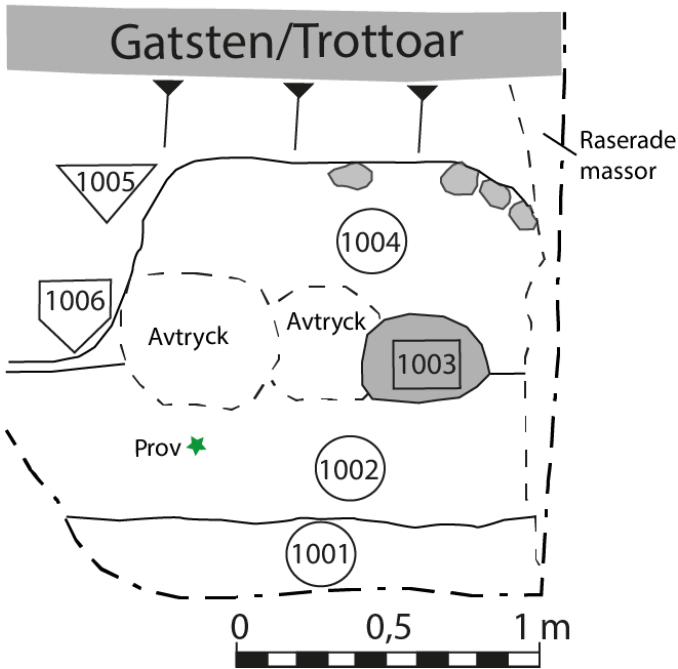
Figur 21. Detaljplan över aktuella schakt (A_2024_0008) på Lilla Algatan med ledningar och kulturlager markerade.

I norra schaktkanten dokumenterades en kullerstensläggning vid 0,30 meters djup, som troligen utgjort del av en äldre vägbeläggning. Därunder, vid 0,50 meters djup iaktogs omrörda äldre kulturlager (K1004) ned till 0,95 meters djup (figur 21). Kulturlagret bestod av gråbrun lerig sand. Kulturlagret iaktogs även i den södra schaktkanten där kulturjorden hade rikliga inslag av djurben, träkol, småsten och rött tegelkross. Kulturlagret har möjligen utgjort äldre raseringslager.

I den södra schaktkanten, vid 0,75 meters djup, dokumenterades tre stora stenar som kan ha utgjort en stenbroläggning (K1003, figur 22). Stenarna var belägna omkring 1,60 meter ifrån befintlig byggnad i söder, vilket indikerar att en äldre bebyggelse funnits under nuvarande trottoar och gata.

Vid, 0,95 meters djup dokumenterades intakta medeltida kulturlager (K1002) innehållandes organiskt material. Kulturlagret bestod av mörk brungrå, fet, kompakt, sandig lera med inslag av djurben, fiskben, rikligt med träbitar- och träflis, läderspill, träkol, hasselnötsskal, fragment av bränd lera och kalkprickar. Fynd av yngre svartgodskeramik och läderfragment insamlades (KM99707:1, bilaga 2). Fragment av läderspill fotograferades, men sparades ej (figur 23). Kulturlagrets innehåll indikerar på spillrester efter hantverksaktiviteter av olika slag, med goda bevaringsförhållanden och välbevarade lämningar. Kulturlagret tolkades i fält ha troligen utgjort ett avfallslager.

Sektion 1010 Mot Syd

Figur 22. Södra sektionen i schakt A_2024_0008 på Lilla Algatan.

1005. Gulbrun, lucker, torr sand. Igenfyllning i ledningsschakt för vattenledning.

1006. Del av nedgrävning för vattenledning.

1004. Gråbrun lerig sand med rikliga inslag av djurben, småsten, rött tegelkross och träkolsfragment. Eventuellt raseringslager, eller utfyllnad.

1003. Syllstenskonstruktion. Troligen grund för bebyggelse.

1002. Mörk gråbrun, fet, kompakt, fuktig, lerig sand med rikligt inslag av djurben, träbitar- och träflis, läderspill, bränd lera, kalkprickar. Gårdsyta.

1001 Grå, homogen, fuktig, kompakt, kulturpåverkad silt med inslag av träkolsprickar. Äldsta markhorisont?

Figur 23. Fotografi av insamlat läderspill från schaktet påträffat i kulturlager K1002, KM99707:1.

För att klargöra kulturlagrets funktion skickades ett jordprov till makrofossilanalys. Analysresultaten visade spår av ängs- och ogräsväxter, djurben och fiskfjäll, mossa, halm, slagg, hasselnöt, smultron, bolmört, fläder, morot, rosenmalva, råg, humle och pors. (bilaga 3). Det rikliga makrofossilaterialet speglar hushållsavfall, men materialet utgjordes även av trädgårdsjord. Odlade grödor som morot, bolmört och rosenmalva stärker denna tolkning. Ängsväxter har historiskt slagits och använts som stallfoder, vilket kan tyda på djurhållning, eller att dynga har använts för gödsling inom tomten.

Vidare iakttogs blad, kvistar, hängen och kottar från pors, som utgjort bryggeriavfall. På tomten har det inte endast bedrivits trädgårdsodling, utan det har även förekommit bryggeriverksamhet. Porsen dominerar bryggeriavfall i Lund fram till 1200-tal, då den gradvis ersattes av humle. För att ytterligare stärka tolkningen av lagrets datering skickades ett sädeskorn av pors till ¹⁴C-analys. Analysen gav en datering till tidigmedeltid, år 1035–1203 AD Kal sigma 2 (bilaga 4). Det kan vidare antas att förekomsten av fläder och smultron i provet även kan ha använts för smaksättning i samband med bryggeriverksamheten. Detta har bland annat föreslagits av arkeobotanikern Santeri Vanhanen vid undersökningarna i kvarteret Sankt Mikael 16 i Lund (Larsson & Lindberg 2021:222).

Sammantaget kan den tidigare tolkningen av kulturlagret som ett avfallslager, mer specificeras efter makrofossilanalysen till att ha utgjort en tidigmedeltida gårdsplan vars funktion var främst djurstallning, trädgårdsodling och bryggeriverksamhet.

Tabell 1. Resultat från ¹⁴C-analys hämtat ur lager K1002. Fullständig rapport finns i bilaga 4.

Prov/lab. Nr.	Material/art	Kontext	¹⁴ C BP	Kal sigma 2 max	Kal sigma 2 min
Ua-82169	Makrofossil	Lager 1002 i sektion	922 ±28	1191–1203 (3,9 %)	1035–1178 (91,1 %)

Under den tidigmedeltida gårdsplanen, vid omkring 1,35 meters djup, dokumenterades ett äldre kulturlager (K1001) bestående av grå, homogen, fuktig, kulturpåverkad silt med inslag av träkolsprickar. Kulturlagret var svårtolkat då den endast berördes ytligt, men dess begränsning dokumenterades i hela schaktets botten vid 1,70 meters djup. Möjligen har lagret utgjord den äldsta markytan. Ingen morän framkom i schaktet.

Massorna i övrigt bestod av gulbrun, lucker sand som var fyllning i ledningsschakt för vattenledning. Ledningen löpte längs schaktets södra del, där vattenledningen påträffades vid ett djup av omkring 1,25 meter.

Under 1997 års utgrävning på Lilla Algatan dokumenterades en stratigrafi av äldre gatunivåer och broläggning. Då påträffades ett lager av "mörkt gråbrun starkt organogen (gödselhaltig) kulturjord med enstaka lerfläckar, och rikligt med djurben", vilket tolkades som gatumarkslager, och som grund för en stenbroläggning (Johansson Hervén 1997: lager 8). Detta lager var beläget 10 meter nordväst om aktuellt schakt, på ett djup av 1,00 meter, och dess beskrivning liknar lager K1002. Det är troligt att 1997 års lager 8 och lager K1002 i aktuellt schakt är samma lager. ¹⁴C-dateringen av lager K1002, till

tidigmedeltid stämmer även överens med tidiga broläggningar som dokumenterats i Lund (Andrén 1980:52ff). Detta styrker kopplingen mellan lagren något.

Vid 2019 års utgrävning av kvarteret Sankt Mikael, enbart 100 meter från aktuellt schakt påträffades en stor mängd porsfrön, daterade till 1000–1100-tal (Larsson & Lindberg 2021:113, 222ff). Porsen som påträffades vid Lilla Algatan dateras till samma tid och kan tyda på odling, eller att Lilla Algatan har ingått i ett större bryggingsområde.

Stensyllen K1003, kan möjligtvis vara en fortsättning av stenbroläggningen som dokumenterades under 1997 års grävning. Broläggningen var däremot belägen på en lägre nivå (0,75–1,00 meter under befintlig marknivå, mot 1,00–1,40 meters djup).

Timmar: 4 h

Datum: 2024-01-18

Fältarkeolog: Imelda Bakunic Fridén

Yta: 12 m²

Volym: 5 m³

Ritningar: 1 A3-ritfilm: 1 planritning skala 1:200, 1 sektionsritning skala 1:40

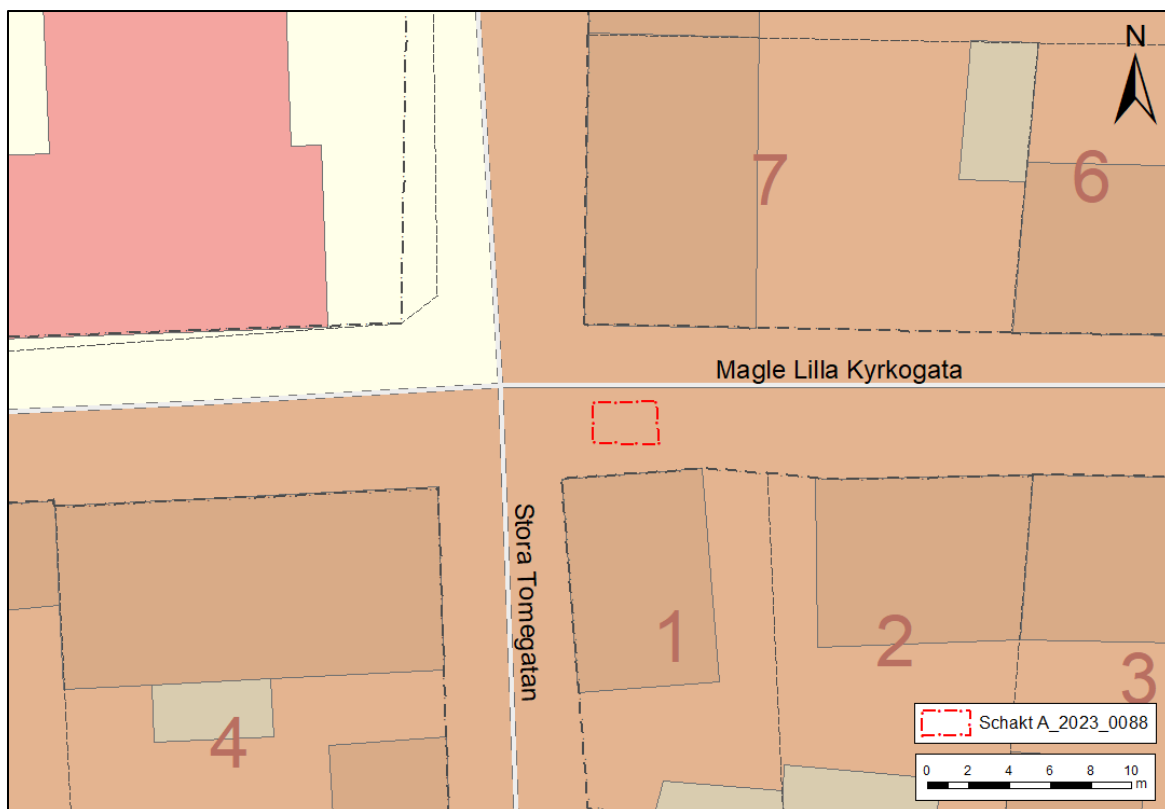
Digitala fotografier: 14

Tillvaratagna fynd: KM99707:1

13. Magle Lilla Kyrkogata 16

Fornlämningsmiljö

Magle Lilla Kyrkogata löper från Östra Vallgatan och slutar 280 meter väster ut mot Killiansgatan. Gatan förband Lunds östra stadsvall och Lunds innerstad med Maria Magle kyrka. Kyrkan revs under 1500-talet, men platsen förblev en kyrkogård fram till 1816. År 2000 drogs fjärrvärme genom gatan, vilken Kulturens arkeologer övervakade. Resultatet var att en stratigrafi dokumenterades i korsningen mellan Magle Lilla Kyrkogata och Stora Tomegatan (Lundberg, 2000). Utöver detta påträffades även gropar längre österut, varav den yngsta kunde dateras till medeltid. Enligt Andrén (1984:73) donerades tomt 45:6 norr om den berörda delen av Magle Lilla Kyrkogata som prästgård åt en altarpräst. Därefter omnämns tomten som ödejord år 1570 och omvandlas till år 1645 hagmark. Tomten söder om gatan saknar tidigare uppgifter och omnämns först 1645 som "Ole Aagesons plats".

Figur 24. Aktuellt schakts (A_2023_0088) position på Magle Lilla Kyrkogata. Schaktgränsen markerat i rött. Visas mot fastighetskartan © Lantmäteriet.

Genomförande och resultat

Kulturens projnr: A_2023_0088, Lst dnr. 431-35005-2021-45

I samband med att VA SYD planerade ett ventilbyte i en vattenledning på Magle Lilla Kyrkogata genomförde Kulturen en arkeologisk schaktningsövervakning. En yta av omkring 3×2 meter schaktades med grävmaskin ner till ett djup av 1,90 meter (figur 24). Vattenledningen påträffades på ett djup av 1,30 meter.

I schaktets södra vägg på ett djup av 0,60 meters framkom äldre intakta kulturlager (figur 25). Tre äldre kulturlager och en stenläggning dokumenterades. Det yngsta lagret (K1205) bestod av en kompakt gråsvart lera med inslag av kalk, tegelkross, djurben, samt sot och träkol. Lagret tolkades som uppfyllnadslager för att nivellera marknivån. Under detta, på ett djup av 0,80–1,00 meter framkom ett lager bestående av grå finkornig lera (K1204) med inslag av djurben, kalkprickar, träkol och sten. Inslag av tegel saknades vilket skulle kunna innebära att lagret kan dateras före 1200-talet. Detta lager tolkades som utjämningslager ovanpå en stenläggning som satt sig. Under detta lager dokumenterades en stenläggning på 1,00 meters djup vilken tolkades som en äldre gatubeläggning.

Stenarna var av storleken 0,10–0,22 meters diameter och dessa var obearbetade och låg på relativt jämn nivå. En försjunkning kunde urskiljas då stenarna i schaktets mitt låg något djupare än stenarna i de östra och västra delarna. Ett djurben låg i planläge på en av stenarna. Under stenläggningen, på ett djup av 1,10–1,20 meter framkom ett lager av gråbrun lera (K1202) med inslag av sten, djurben och

träkol. Lagret tolkades som ett äldre marklager, troligtvis äldre än 1200-tal. Gul moränlera framkom på ett djup av 1,20 meter under dagens marknivå. Enstaka knadderstenar fanns i moränens övre ytskikt. Oklart om det rörde sig om naturligt geologiskt inslag eller om knadderstenarna lagts till för att hårdgöra ytan.

Genom schaktets mitt löpte en nedgrävning med sentida schaktfyllnad för en vattenledning vars ventil VA SYD ämnade att byta. Fyllnaden bestod av en grå lera med uppblandade kulturlager. Ledningen uppgavs av VA SYD anläggare vara från omkring år 1900.

Figur 25. Fotografi över den södra sektionen i schakt A_2023_0088 på Magle Lilla Kyrkogata. En välbevarad lagersekvens dokumenterades. Sektionsritning finns i bilaga 1, sektion 1212. Ventilen som skulle bytas är synlig i förgrunden. Foto taget från norr.

Schaktets norra del var sedan tidigare utschaktat och igenfyllt. I norra väggen påträffades ett ledningsrör för spillvatten på 1,20 meters djup. Ledningsschaktet i norr var igenfyllt med sentida schaktfyllningar huvudsakligen bestående av gult sandblandat grus.

Mitt i den västra schaktväggen var det äldre ledningsschaktet tydligt genom en nedgrävning och blandade återfyllnadsmassor. Söder om nedgrävningen fanns ett område med stratigrafi bevarat, vilken var samma lagerföljd som dokumenterats i sydsektionen.

Tidsperiod: 2024-01-26

Fälttimmar: 6 h

Fältarkeolog: Henrik Bernro

Yta: 7 m²

Volym: 13 m³

Ritningar: 2 A3 ritfilm: 1 planritning skala 1:100, 1 sektionsritning i skala 1:20

Digitala fotografier: 2

Resultat

Totalt inkom 18 samrådsbegäran inom ärendet, där Kulturen i Lund har av VA SYD delgivits information om schaktningsarbeten i samband med underhåll av och förnyelse av Vatten och avloppsledningsnät inom fastigheten Innerstaden 2:1 m.fl., fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1.

Länsstyrelsen prövade i samband med samråd om arbetet rymdes under beslutets villkor och bedömde att tolv arkeologiska undersökningar i form av schaktningsövervakning, samt en akutbesikning skulle genomföras.

Flera av ingreppen genomfördes i anslutning till äldre ledningsdragningar med äldre omgrävda kulturlager och fyllnadsmassor. Vid 9 av 13 undersökningar framkom äldre kulturlager eller anläggningar.

Tabell 2. Resultatsammanställning för enskilda undersökningar.

Nr	Fastighet	Resultat
1	Stora Södergatan 63/Hospitalgården 10 (A_2022_0026)	Ett schakt upptogs med maskin i öst-västlig riktning till en omfattning av 9×3 meter. Omrörda kulturlager påträffades i schaktets norra sektion på ett djup av 0,70–1,50 meter. Schaktet grävdes till ett djup av 2,10 meter som djupast i väst, och till ett djup av 1,75 meter i den centrala- och östra delen.
2	Tomegapsgatan/ Kulturen 4 (A_2022_0029)	Schakt 1 grävdes till en omfattning av 2×3 meter och ett djup av 1,50 meter. Enbart bärlager, fyllnadsmassor och omrörda kulturlager förekom i schaktet. Schakt 2 grävdes till en omfattning av 8×5 meter, och ett djup av 2,70 meter. Inom schaktet påträffades bevarade äldre kulturlager på ett djup av 0,70–1,15 meter. Lagersekvensen innehöll en knadderstenläggning som kan ha utgjort gatubeläggning, samt äldre markhorisonter.
3	Sankt Botulf 14 (A_2022_0030)	Ett 3,5×2 meter stort schakt grävdes till ett djup av 1,90 meter i norr, och 2,20 meter i schaktets mitt. Två kulturlager framkom på samma djup, vilka innehöll inslag av organiskt material och gödsel. Dokumenterade kulturlager utgjorde troligtvis utjämningslager. Lager med liknande karaktär och djup daterade till 1000–1100-tal har dokumenterats enbart 25 meter söder om schaktet (Brink 2023:14f, lager 42 och 44). Det är möjligt att kulturlagren inom den aktuella undersökningen tillkommit under samma tid.
4	Stora Tomegatan/ Maria Magle 6 (A_2022_0031)	Ett schakt upptogs till en omfattning av 4,00×1,50 meter och ett djup av 1,60 meter. Omrörda kulturlager påträffades i schaktets mitt, på ett djup av 0,40–1,20 meter.
5	Grynmalaregatan (A_2023_0070)	I schaktets västra sektion framkom en sekvens av kulturlager på 0,40–1,40 meters djup. Lagren bestod av markhorisonter över, och under ett brand- och raseringslager på 1,00–1,15 meters djup. Morän påträffades på 1,40 meters djup. Under 1940-talet vidgades Grynmalaregatan västerut. Delar av en tomt togs i anspråk för detta, enligt Andrén tomt nummer 158 och 159:1. Schaktet var delvis beläget inom tomt 158 I samma del påträffades kulturlagren. Det 5 cm tjocka lagret av bränd lera och träkolslagret ovanpå kan vara resterna av en vägg som rasat ut under en brand.
6	Klosterkyrkan 5 (A_2023_0075)	Schaktet grävdes med grävmaskin till en omfattning av 3,50×2,00 meter och ett djup av 1,50 meter. Under bärlager, på ett djup av 0,20–0,75 meter under befintlig marknivå, påträffades ett äldre fundament av upp till 1,00 meter stora stenar, på vilka det även förekom kalkbruk. På en tuschteckning från år 1861 syns två pelare, som utgjort en ingång till kyrkogården. Det är möjligt att pelarna i ett tidigare skede har ingått i en stiglucka, och att stenarna i schaktet utgjort ett fundament till den.

7	Kiliansgatan (A_2024_0001)	Schaktet upptogs i den södra delen av Kiliansgatan och omfattade 3×3 meter och hade ett djup på 2,20 meter. I samband med schaktningsövervakningen påträffades inga intakta äldre kulturlager. Baserat på tidigare undersökningar i närområdet finns välbevarade äldre kulturlager direkt under dagens gata och torvbildning ner till ett djup av 1,80. Morän påträffades i schaktbotten på ett djup av 2,20 meter.
8	Stora Tvärgatan 12 (A_2022_0002)	De berörda massorna utgjordes av omrörda äldre kulturlager, sand och makadam som återfyllning i ett modernt ledningsschakt, vilka framkom från ett djup av 0,10 meter, ner till schaktbotten på 1,20 meters djup. Varken morän eller kulturlager påträffades.
9	Stålbrogatan 7 (A_2024_0007)	Schaktet omfattade 4,50×5,00 meter med ett djup av 1,70 meter. Omrörda kulturlager påträffades i schaktets västra del. I schaktbotten dokumenterades en mindre yta med välbevarade medeltida kulturlager. Fynd insamlades, bestående av keramik av typen yngre svartgods och ett bearbetat fragment av horn (KM99706:1). Fynden möjliggör en koppling till kvarteret Billegården söder om Stålbrogatan. Under en omfattande utgrävning år 1984 påträffades ett stort material av hornhantverksspill som huvudsakligen härrör från 1100-tal (Gardelin 2007B). Keramiken av yngre svartgods från kulturlagret (K901) stämmer väl in tidsmässigt med 1100-tal. Tillsammans med hornfyndet har lagret koppling till hantverket som bedrivits på Billegården under samma tid. Stålbrogatan var vid den tiden redan utlagd, och det är möjligt att kulturlagret (K901) har tillkommit genom brukning av gatan. Enbart 1×1 meter av lagret kunde dokumenteras i schaktets botten, och ej kunde avgränsas.
10	Lilla Algatan 3A (A_2023_0001)	Schaktet omfattade 3×2 meter, med ett djup av 1,50 meter. En kullerstensbeläggning framkom under dagens smågatsten, på ett djup om 0,10 meter. Omrörda kulturlager som har återdeponerats i äldre ledningsschakt dokumenterades på 1,50 meters djup. Goda bevaringsförhållanden visar på en potential för välbevarade lämningar i området. Fragment av grönglaserad yngre rödgodskeramik med en medeltida datering observerades, men samlades inte in då det förekom i omrörda fyllnadsmassor. Morän framkom på 1,50 meters djup.
11	Lilla Algatan 5 (A_2023_0089)	Under gatsten och moderna bärlager framkom en äldre stenläggning på 0,40 meters djup och därunder såg det ut att finnas en obruten stratigrafi ner till schaktbotten på 1,70 meter. Då schaktningen var oanmäld hann Kulturen inte genomföra en närmare undersökning innan schaktet var återställt.
12	Lilla Algatan 3 (A_2024_0008)	Totalt schaktades en yta av 4×3 meter, ned till ett schaktdjup av 1,70 meter. I schaktets västra sektion dokumenterades en välbevarad lagersekvens på 0,75–1,70 meters djup, bestående av en syllstenskonstruktion, gårdsyta samt en äldre markhorisont. Ett makrofossilprov samlades in från gårdsytan K1002. Även fynd av en trebensgryta och läderspill förekom i detta lager (KM99701:1) Under 1997 års utgrävning på Lilla Algatan påträffades flera äldre gatunivåer och en broläggning. Då påträffades ett lager av "mörkt gråbrun starkt organogen (gödselhaltig) kulturjord med enstaka lerfläckar, och rikligt med djurben", vilket tolkades som gatumarkslager, och som grund för en stenbroläggning (Johansson Hervén 1997: lager 8). Detta lager var beläget 10 meter nordväst om aktuellt schakt, på ett djup av 1,00 meter, och dess beskrivning liknar lager K1002. Det är troligt att 1997 års lager 8 och lager K1002 i aktuellt schakt är samma lager. ¹⁴ C-dateringen av lager K1002, till tidigmedeltid stämmer även överens med tidiga broläggningar som dokumenterats i Lund (Andrén 1980:52ff). Vid 2019 års utgrävning av fastigheten Sankt Mikael 16, enbart 100 meter från aktuellt schakt påträffades en stor mängd porsfrön, daterade till 1000–1100-tal (Larsson & Lindberg 2021:113, 222ff). Porsen som påträffades vid Lilla Algatan dateras till samma tid och kan tyda på odling, eller att Lilla Algatan har ingått i ett större bryggingsområde. Stensyllen K1003, kan möjligtvis vara en fortsättning av en stenbroläggning som dokumenterades under 1997 års grävning. Broläggningen var däremot belägen på en lägre nivå (0,75–1,00 meter under befintlig marknivå, mot 1,00–1,40 meters djup).
13	Magle Lilla Kyrkogata 16 (A_2023_0088)	Ett schakt upptogs med omfattning av 3×2 meter och ett djup av 1,90 meter. I schaktets södra vägg på ett djup av 0,60 meters framkom äldre intakta kulturlager ner till ett djup av 1,30 meter där morän påträffades.

Schaktningarna i samband med underhåll av och förnyelse av vatten och avloppsledningsnät har skapat tillfälle för undersökning och dokumentation av Lunds äldre stadslager. Dokumentationen har bidragit till ökad kunskap om Lunds historia, kulturlagerstatus, kulturlagermaktighet samt omfattning av tidigare utschaktning i Lunds stad.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-35005-2021
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73/1
Lämningsnr, fornreg	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2022_0016
Trakt/kvarter/fastighet	Innerstaden 2:1 m.fl.
Kommun	Lunds stad och kommun
Län	Skåne
Typ av exploatering	Markingrepp för vatten och avlopp
Uppdragsgivare	VA SYD
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Imelda Bakunic Fridén, Krister Kàm Tayanin, Linnea Lidh, Kristoffer Brink, Sebastian Boström, Henrik Bernro
Fältarbetstid	2022-04-04 – 2024-01-26
Fälttid, arkeolog, tim	65 h
Yta, m²	180 m ²
Kubik, m³	325 m ³
Fyndmaterial	KM99706:1, KM99707:1. Fynden förvaras efter fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen
Ritning, dokumentation	11 st A3 ritfilm: 7 sektionsritningar skala 1:20, 1 sektionsritning skala 1:40, 4 planritningar skala 1:100, 1 planritning skala 1:100. Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	97 digitala fotografier
Analyser	Makrofossilanalys, ¹⁴ C-analys
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under respektive fastighetsbeteckning.

Referenser

André, Annika & Högstedt, Christina. 1990. Kartornas Lund: 1580-talet till 1950. *Gamla Lund, årsskrift* 72. Lund.

Andrén, Anders. 1980. Lund. *Medeltidsstaden 26*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museum, Stockholm.

Andrén, Anders. 1984. Lund, Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. *Medeltidsstaden 56*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museum, Stockholm.

Bakunic Fridén, Imelda. 2024. Kv Maria Magle 6, Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2021–2023. *Kulturmiljörapport 2024:11*. Kulturen, Lund.

Bevaringskommittén 1980. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Vårfru rote*. Bevaringskommittén, Lund.

Bevaringskommittén 1981. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Clemens och Drottens rotar*. Bevaringskommittén, Lund.

Bevaringskommittén 1983. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Krafts rote*. Bevaringskommittén, Lund.

Bloqvist, Ragnar. 1951. *Lunds historia 1. Medeltiden*. Gleerup, Lund.

Boström, Sebastian. 2023. Kulturen 4, Lund. Fornlämning L1988:5459/Lund 73:1, Lund, Skåne län. Arkeologisk slutundersökning, schaktningsövervakning och kontroll 2021. *Kulturmiljörapport 2023:2*. Kulturen, Lund.

Brink, Kristoffer. 2023. Kv Sankt Botulf 14, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. *Kulturmiljörapport 2023:25*. Kulturen, Lund.

Ericsson, Gertie. 2011. Kv Maria Magle 6, Lund. Arkeologisk förundersökning. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 389. Kulturen, Lund.

Gardelin, Gunilla. 2007A. Kv. Sankt Botulf 12, Lund. Arkeologisk undersökning 1964. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 277. Kulturen, Lund.

Gardelin, Gunilla. 2007B. Kv. Billegården 49, Lund. Arkeologisk undersökning 1984. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 260. Kulturen, Lund.

Gardelin, Gunilla. 2015. *Kyrkornas Lund*. Kulturen, Lund.

Guldåker, Aja. 2020. Kv Kulturen 4-8. RAÄ Lund 73:1, L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2019/2020. *Kulturmiljörapport 2020:36*. Kulturen, Lund.

Johansson Hervén, Conny. 1997. Lilla Algatan, Stora Tomegatan och Agardhsgatan, Lund. Arkeologiska förundersökning 1997. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 62. Kulturen, Lund.

Larsson, Stefan & Lindberg, Sofia. 2021. Kvarteret Sankt Mikael 16, lämningsnr 1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2019. *Kulturens rapporter* nr 10. Kulturen, Lund.

Lenntorp, Karl-Magnus. 2006. Kv. Sankt Botulf 12 (13), Lund. Arkeologisk förundersökning 1996. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 207. Kulturen, Lund.

Lidh, Linnea. 2024. Grynmalaren 37, Lund. Fornlämning L1988/5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning och schaktningsövervakning 2023. *Kulturmiljörapport 2024:4*. Kulturen, Lund.

Lundberg, Anders. 2000. Magle Lilla Kyrkogata, Lund Arkeologisk förundersökning. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 94. Kulturen, Lund.

Rönn, Viveka. 1998. Kvarteret Maria Magle, Lund. Arkeologisk förundersökning 1998. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 71. Kulturen, Lund.

Rönn, Viveka. 2000. Västra station, Lund. Arkeologisk förundersökning 1999. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 18. Kulturen, Lund.

--

Kulturens LA-arkiv

Kulturens LB-arkiv

Bilagor

1. Sektionsritningar
2. Fyndlista
3. Makrofossilanalys

Jens Heimdahl, Statens historiska museer, Arkeologerna.

4. ^{14}C -analys

Melanie Mucke, Ångströmlaboratoriet/Tandemlaboratoriet, Uppsala Universitet

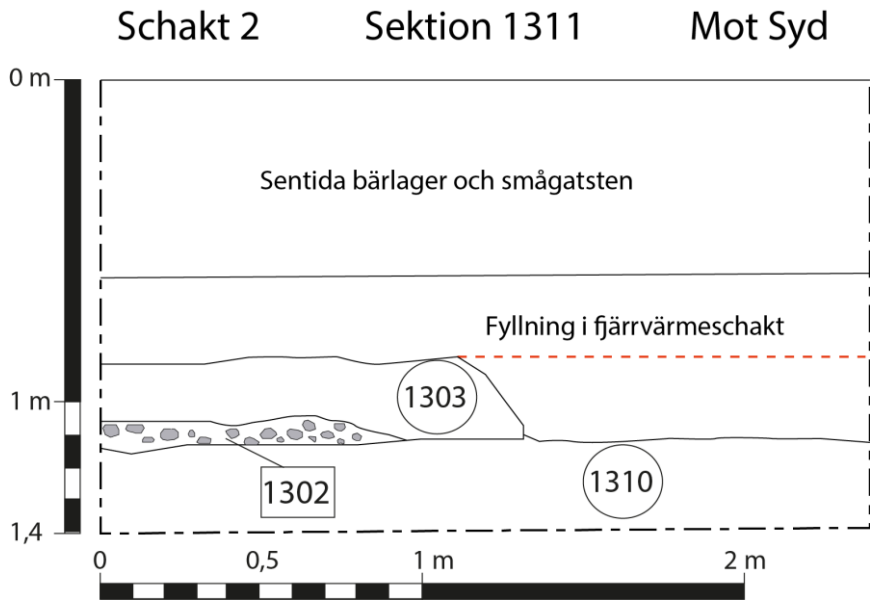
Symbolförklaringar

	Lager
	Fyllning
	Stolphål
	Konstruktion
	Nedgrävning
	Det stratigrafiska objektets begränsning
	Schaktbegränsning
	Skuren av yngre nedgrävning
	Osäker begränsning
	Släntpilar

Bilaga 1. Sektionsritningar

Tomegapsgatan/Kulturen 4

A_2022_0029 schakt 2. Sektion 1311.

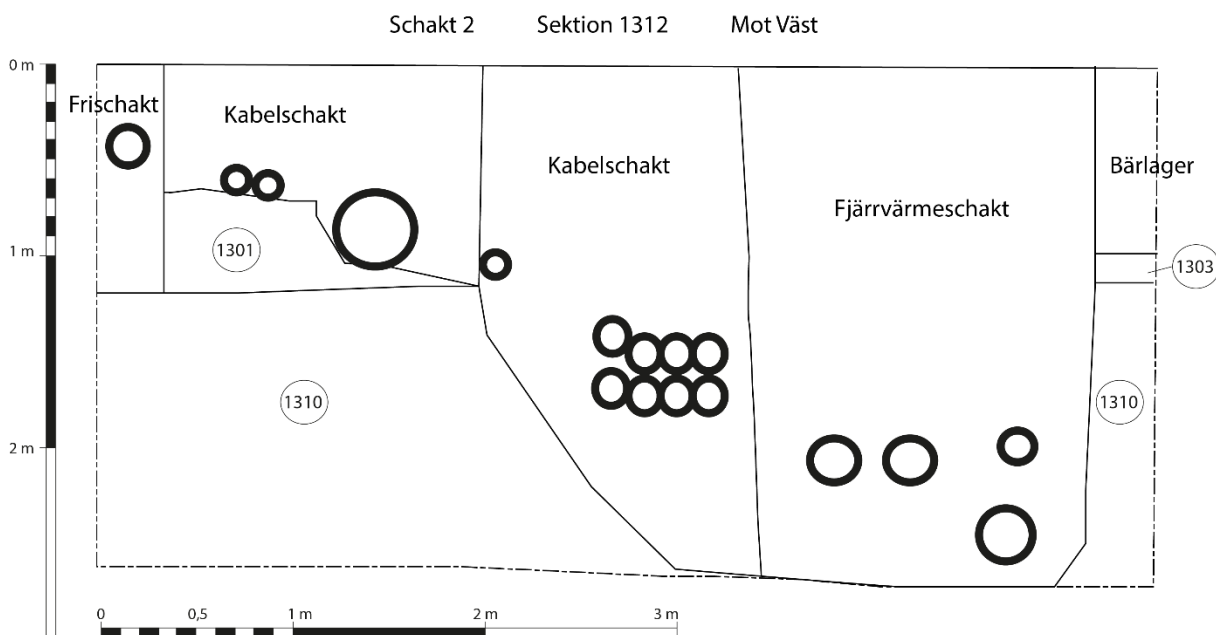

Kontext 1303 utgjordes av en äldre markhorisont, eller ett påfört lager i syfte att höja marknivån och bestod av gråbrun, fet, fuktig, homogen, kompakt, lera, otydligt avgränsad neråt i stratigrafien. Med inslag av sand, träkol, småsten, gula klumpar av moränlera och röda tegelfragment. Delar av lagret kollapsade under dokumentationen och blottade fyllnaden i ett tidigare fjärrvärmeschakt. Den streckade röda linjen visar kontextens ursprungliga utbredning.

Kontext 1302. Möjlig knadderstensyta som kan utgöra en tidig fas av Tomegapsgatan. Något gul, gråbrun, fet kompakt, lera som var otydligt avgränsad mot kontext 1303. Stort inslag av småsten.

Kontext 1310. Grågul moränlera

A_2022_0029 schakt 2. Sektion 1312.

När sektion 1312 ritades var schaktet djupt, med farligt raka kanter och risken för ras var hög. Därför ritades sektionen på så sätt att en 2,00 meter lång latta lades på markytan och alla mått syftades med lattan som referenspunkt.

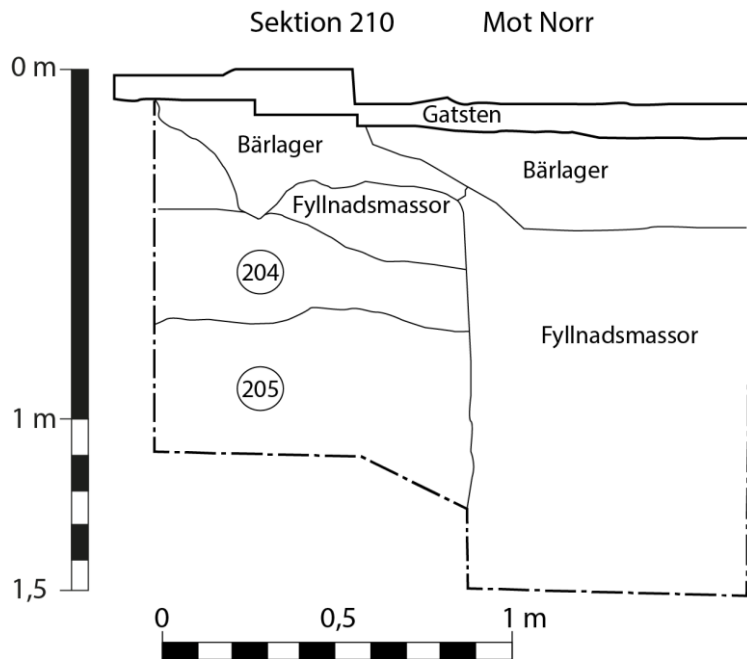
Kontext 1301 utgjordes av en äldre markhorisont av mörkbrun, homogen, kompakt, något fuktig, något fet, tydligt avgränsad, välbevarad, humös lera av blandad kornstorlek. Med inslag av sand, träkolsprickar, enstaka småsten, enstaka tegelkross, en röd tegelbrocka, ett fragmenst av bränt ben. Fynden som påträffades i kulturlagret var avfall från benhantverk i form av ett avsågat ben. Två keramikskärvor framkom i kontexten, dessa utgjordes av en skärva yngre rödgods, samt en eftermedeltida drejad lergodsskärva.

Kontext 1303 utgjordes av en äldre markhorisont, eller ett påfört lager i syfte att höja marknivån, bestod av gråbrun, fet, fuktig, homogen, kompakt, otydligt avgränsad neråt i stratigrafien, lera. Med inslag av sand, träkol, småsten, gula klumpar av moränlera och röda tegelfragment.

Kontext 1310 Grågul moränlera.

Stora Tomegatan/Maria Magle 6

A_2022_0029 Sektion 210.

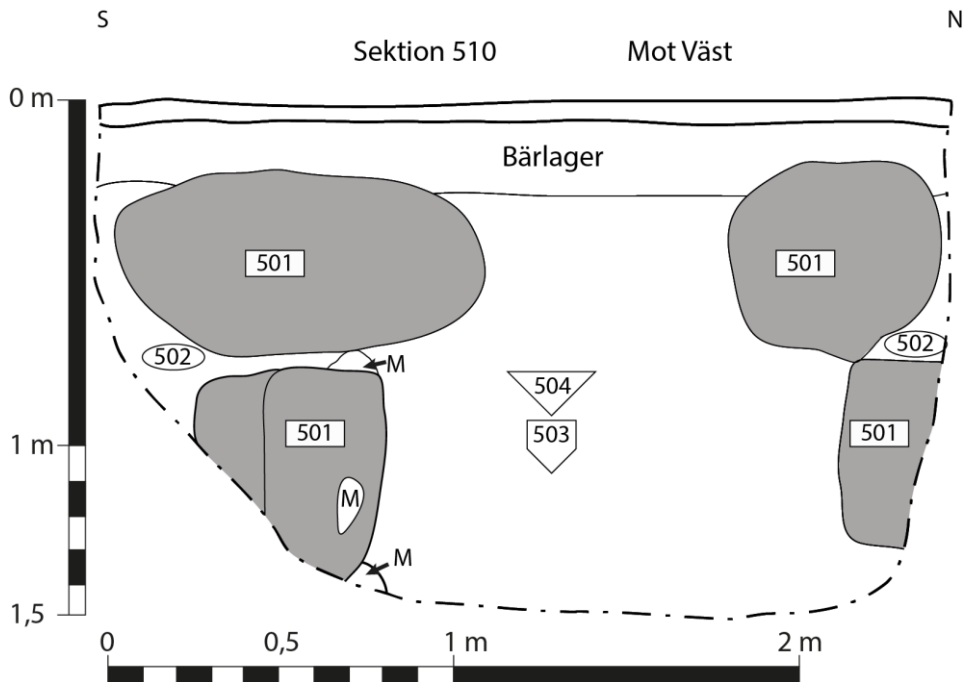

K204 Gråbrun, kompakt, fuktig sandig lera. Omrörd kyrkogårdsjord? Fläckvisa inslag av beige lera. Inslag av kalkbruk, rött tegel, småsten, träkolsfragment och djurben. Påträffades på 0,40 meters djup under befintlig marknivå.

K205 Påförda massor av moränlera. Gulbeige, blandat med brun lera. Blockformad utan inslag av sten. Fåtal inslag av kalkprickar på 0,70–0,80 meters djup.

Klosterkyrkan 5

A_2022_0075 Sektion 510.

Kontext 504. Moderna uppfyllnadsmassor, troligen över fjärrvärmerör. Fyllning bestående av gul-orange sand med en låg inblandning av grus.

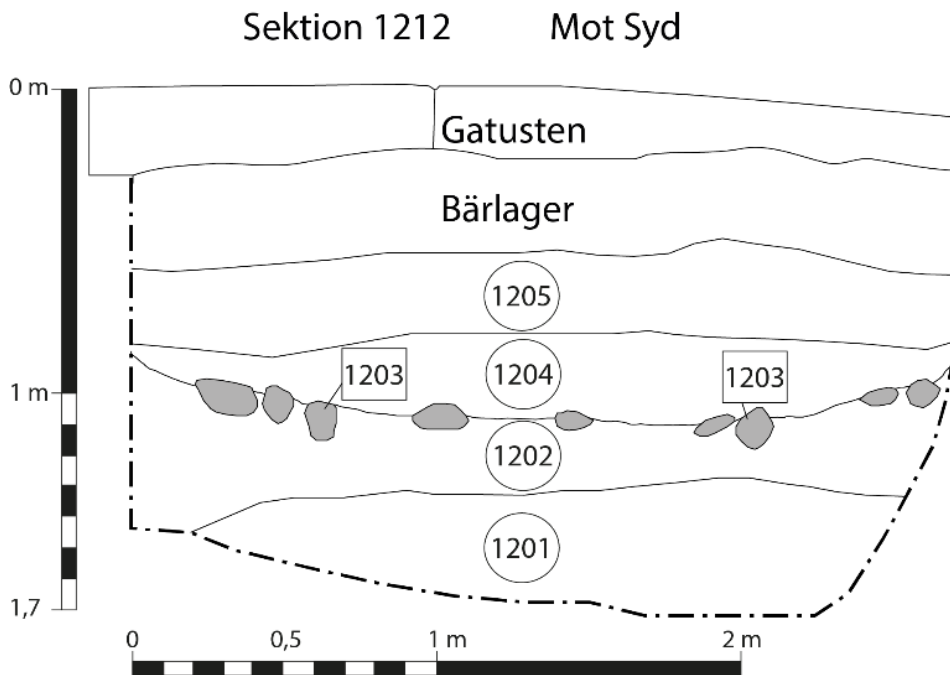
Kontext 503. Större nedgrävning i öst-västlig riktning. Nedgrävningen grävdes inte i botten men av fyllningen att döma var det en modern nedgrävning, troligt för fjärrvärme.

Kontext 502. Rester efter färdled. Kompakt, fet och fuktig brun-grå humus-silt. Inslag av djurben, träkol och rött tegel.

Kontext 501. Stenkonstruktion bestående av natursten. De nedre stenarna exponerades inte till fullo. Den övre södra stenen togs bort, medan övriga tre fortfarande ligger kvar. På den undre södra stenen fanns rester av kalkbruk, markerat med M i ritningen. Vid jämförelse med T.W. Poulsens tuschteckning från år 1861 "Klosterkyrkan vid Lund" (Kulturens samlingar KM 51546) kan stenarna härstamma från en pelare till en stiglucka alternativt en byggnad som det eventuellt syns rester av.

Magle Lilla Kyrkogata 16

A_2023_0088 Sektion 1212

Kontext 1205. Gråsvart lera. Finkorning med inslag av kalk, tegelkross, djurben, sot och träkol.

Kontext 1204. Grå lera. Finkorning med inslag av sten, djurben, träkol och kalkprickar. Nivelleringslager.

Kontext 1203 Stenläggning. Troligen äldre gatubeläggning.

Kontext 1202 Brunrå finkorning lera. Kompakt med inslag av sten, djurben och träkol. Äldre marklager.

Kontext 1201 Morän. Gulbeige lera.

Bilaga 2. Fyndlista

KM 99706

Stålbrogatan 7, Lst Dnr. 431-35005-2021-54, Kulturens projnr. A_2024_0007

Fyndnummer	Material	Sakord	Del	Antal fragment	Status	Typ	Vikt (g)	Kontext
KM99706:1	Keramik	Kärl	Buk	1	Tillvaratagen	Drejat svartgods		K901
KM99706:1	Ben	Bearbetat		1	Tillvaratagen			K901

KM 99707

Lilla Algatan 3 Lst Dnr. 431-35005-2021-56, Kulturens projnr. A_2024_0008

Fyndnummer	Material	Sakord	Del	Antal fragment	Status	Typ	Vikt (g)	Kontext
KM99707:1	Keramik	Trebensgryta	Buk	3	Tillvaratagen	Drejat svartgods	10	K1002
KM99707:1	Läder	Hantverksspill		5	Kastad			K1002

Bilaga 3. Makrofossilanalys

Analys av jordprover från Lilla Algatan 3, Lund

Teknisk rapport

Jens Heimdahl, Arkeologerna – Statens historiska museer 2024-09-11

Bakgrund

Under den arkeologiska undersökningen vid Lilla Algatan 3, (Projekt A_2024_0008), insamlades ett jordprov för makroskopisk analys med fokus på växtrester.

Målsättningen med analysen har varit att försöka se spår av aktiviteter som bedrivits och miljöer som existerat på platsen. I uppdraget ingick också att välja ut material för ¹⁴C-datering.

Metod och källkritik

Provets volym mättes vart efter det preparerades genom flotation och våtsiktades i siktar med minsta maskstorlek 0,25 mm. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 6–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Von Jacomet 2006 och Cappers m. fl. 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts. Fröer och frukter har räknats till antal.

De provtagna lagren definierats med skarpa kontakter mot angränsande strata vilket visar att den postdepositionella bioturbationen varit begränsad, och i detta fall försumbar. Materialet bedöms huvudsakligen ligga *in situ* sedan övergivandet och eventuell omlagring av material har således skett innan depositionstillfället.

Analysresultat

I resultattabellen har fragmenterade material som inte är förkolnade fröer och frukter kvantifierats enligt en grov relativ skala om en till tre prickar, där en prick ● innebär förekomst av enstaka (ca 1–5) fragment i hela provet. Två prickar ●● innebär att materialet är vanligt – att det hittas i alla genomletningar av de subsamlingar som görs. Tre ●●● prickar innebär att materialet kan sägas dominera provet, att man hittar det var man än tittar. Förkolnat och oförkolnat material har separerats i tabellen.

De olika växtarterna har grupperats i tafonomisk-ekologiska grupper som bedöms relevanta för sammanhanget, till exempelvis ”äng”, ”ogräs” och ”insamlade”. Ängsväxter representerar i dessa sammanhang i allmänhet spår av stalldynga och utgör spår av de foder som kreaturen utfodrats med. Under kategorin ”insamlade” återfinns många bär som i dessa kontexter ofta kommer från latrinavfall. Notera att indelningen i dessa kategorier egentligen är heterarkisk och att en och samma art skulle kunna återkomma i flera grupper samtidigt. Arten smultron är till exempel här listad bland insamlade bär, men den kan också förekomma i såväl ängs- som ogräsmiljöer.

Lilla Algatan 3 Lund 2024_0008		Prov	1
		KL	2
		Kontext	Kulturlager
		Analyserad vol. I	2,2
Fragm. material	Förkolnade växter	Träkol	•
	Vedartade växter	Obränt träflis och bark	•••
		Pinnar/kvistar/knoppar	••
	Örtartade växter	Fragment och strån, örtartade växter	••
	Mossa	Mossa	•
	Tröskningsavfall	Halm	•
	Köksavfall	Porsblad, kvistar, hängen ♀♂ (<i>M. gale</i>)	•
		Benfragment (dggdjur & fågel)	••
		Benfragment och fjäll (fisk)	•
	Slagg	•	
Oförkolnade frukter/fröer			
Äng	Gråstarr-typ	<i>Carex canescens</i> -type	1
	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -type	7
	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -type	16
	Hundstarr-typ	<i>Carex nigra</i> -type	1
	Småsäv	<i>Eleocharis/Scirpus</i> spp.	3
	Grässtjärneblomma	<i>Stellaria graminæa</i>	2
	Ängsruta	<i>Thalictrum flavum</i>	2
Ogräs	Gäsört	<i>Argentina anserina</i>	1
	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -type	20
	Hamp-/pipdån	<i>Galeopsis tetrahit/bifida</i>	1
	Blå-/Rödmålla	<i>Oxybasis glauca/rubra</i>	18
	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>	2
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>	69
	Revsmörblomma	<i>Ranunculus repens</i>	3
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>	1
	Kruskräppa	<i>Rumex cf. crispus</i>	3
	Nattskatta	<i>Solanum nigrum</i>	12
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>	2
	Brännässla	<i>Urtica dioica</i>	60
	Eternässla	<i>Urtica urens</i>	119
Insamlat	Hasselnot	<i>Corylus avellana</i>	1
	Smultron	<i>Fragaria vesca</i>	1
	Pors	<i>Myrica gale</i>	20
Odlat/ möjligen odlat	Bolmört	<i>Hyoscyamus niger</i>	3
	Äkta fläder	<i>Sambucus nigra</i>	2
	Morot	<i>Daucus carota</i>	1
	Rosenmalva	<i>Malva cf. alcea</i>	1
	Humle	<i>Humulus lupulus</i>	1
Förkolnade frukter/fröer			
	Råg	<i>Secale cereale</i>	1

Diskussion

Provet innehöll rikligt med organiskt material, främst träflis, ris och örtfragment, men också gott om köksavfall i form av benfragment och fiskfjäll. Även hasselnötsskal och förkolnad råg stärker detta intryck. Bland detta köksavfall förekom också blad, kvistar, hängen och kottar från pors, vilket tillsammans med ett fynd av en humlefrukt utgör ett bryggeriavfall. I Lund dominerar porsen vanligen i äldre bryggeriavfall, fram till 1200-talet då den succesivt ersätts av humle. Porsavfallet har i detta fall med stort sannolikhets daterats till perioden 1035–1178 e.Kr. (2σ), vilket stärker detta intryck.

Vid sidan om köksavfallet verkar materialet utifrån frösammansättningen utgöras av en betydande andel stalldynga, här speglat genom ängsväxter som starr, säv och ängsruta. Provet dominerades emellertid av näringskrävande ogräs, främst nässlor, trampört och målla. Av betydelse för tolkningen är också förekomsten av morot och rosenmalva – odlade trädgårdsgrödor som kan tala för att materialet utgörs av trädgårdsjord. Även bolmörten kan i detta sammanhang tolkas som en odlad art.

Referenser

Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen

Von Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd ed. IPAS Basel University, Basel

Bilaga 4. ^{14}C -analys

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2024-03-07

Jens Heimdahl
Statens Historiska Museer
Arkeologerna
Instrumentvägen 19
126 53 HÄGERSTEN

Resultat av ^{14}C datering av makrofossil från Lilla Algatan 3, Lund, SKåne. (p 5788)

Förbehandling av makrofossiler:

- 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
- 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

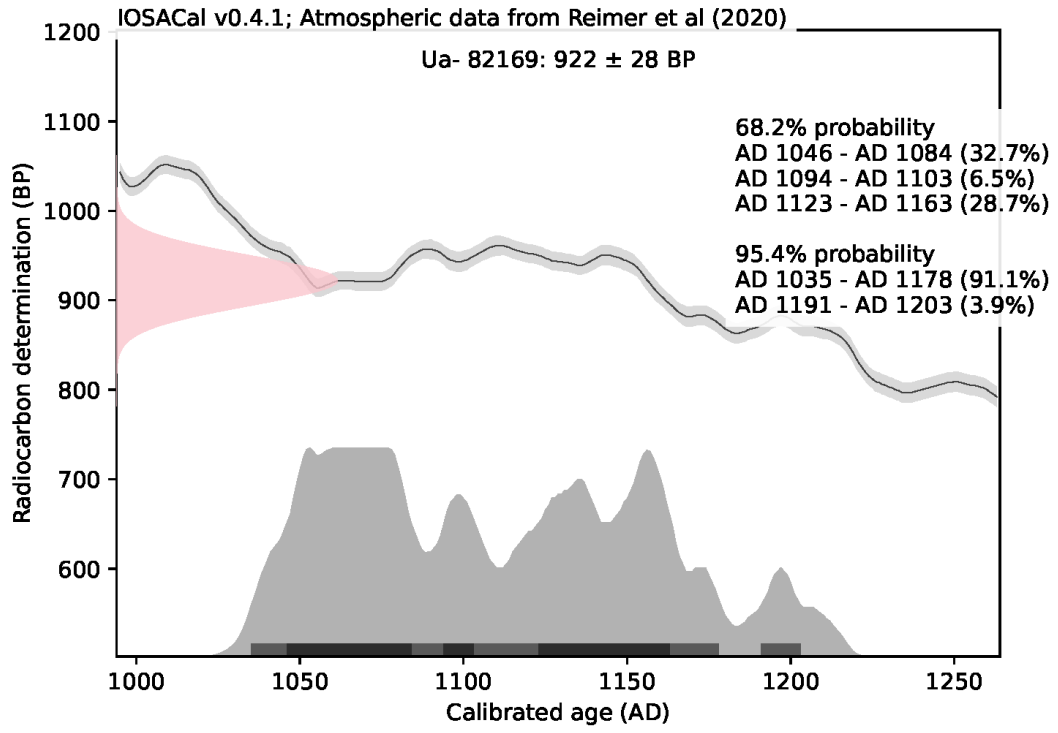
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰}$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-82169	Lilla Algatan 3 Prov 1	-28,9	922 ± 28

Med vänliga hälsningar

Melanie Mucke
2024.03.08
12:43:38 +01'00'

Melanie Mucke/Daniel Primetzhofner

Kalibreringskurvor

2024

- 2024:1 Kv Domkyrkan 1, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll år 2022–2023. Gertie Ericsson & Aja Guldåker.
- 2024:2 Häglinge kyrka, Hässleholms kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023 – 2024. Carita Melchert.
- 2024:3 Innerstaden 2:1, Stortorget, fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015. Gertie Ericsson med bidrag av Jens Heimdahl.
- 2024:4 Grynmalaren 37, Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning och schaktningsövervakning 2023. Linnea Lidh.
- 2024:5 Innerstaden 2:1, Märtenstorget. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne Län. Arkeologisk undersökning & schaktningsövervakning 2023. Imelda Bakunic Fridén.
- 2024:6 Fossesholm herregård. Vestfossen, Øvre Eiker kommune, Buskerud Fylke, Norge. Trädgårdsarkeologisk undersökning 2022–2023. Aja Guldåker.
- 2024:7 Universitetet 1, Kungshuset. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459 Lunds stad och kommun, Skåne län. Schaktningsövervakning 2023. Sebastian Boström & Gertie Ericsson.
- 2024:8 Innerstaden 2:1, Laboratoriegatan. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2023. Linnea Lidh
- 2024:9 Innerstaden 2:1 m.fl., Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022–2023. Generellt tillstånd – Kraftringen Energi AB. Henrik Bernro.
- 2024:10 Östra Karup kyrka, Båstads kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023 – 2024. Carita Melchert.
- 2024:11 Kv Maria Magle 6, Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2021–2023. Imelda Bakunic Fridén
- 2024:12 Kv Domkyrkan 1 & Sankt Laurentius 3, Generellt tillstånd – Lunds Domkyrka, Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2022–2023. Henrik Bernro.
- 2024:13 Apollo 3, Ystad. Fornlämning RAÄ Ystad 50:1/L1988:3379. Ystad stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning år 2023. Sebastian Boström.
- 2024:14 Kv Galten 28. Fornlämning L1988:5459/RAÄ 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2024. Henrik Bernro.
- 2024:15 St Peter 39, Vänskapens hus, Lund, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2023 – 2024. Carita Melchert.

- 2024:16 Tosterups kyrka, Tomelilla kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2022 – 2024. Carita Melchert.
- 2024:17 Västra Karaby kyrka, Kävlinge kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2024. Carita Melchert.
- 2024:18 Gjøvik Gård, Gjøvik kommun, Innlandet fylke, Norge. Trädgårdsarkeologisk undersökning 2023. Aja Guldåker.
- 2024:19 Hällaryd 1:149 och 1:142. Fornlämning 49:1/L1979:5957. Hällaryd socken, Karlshamns kommun, Blekinge län. Schaktningsövervakning 2023/2024. Sebastian Boström.
- 2024:20 Innerstaden 2:1, Tegnérspplatsen. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2024. Imelda Bakunic Fridén
- 2024:21 Tåstarps kyrka. Tåstarp socken, Ängelholms kommun, Skåne län. Arkeologisk vindstädning och byggnadsarkeologisk undersökning 2016. Gunilla Gardelin & Johan Wallin.
- 2024:22 Innerstaden 3:77, Norra Vallgatan. Fornlämning L1988:7459/RAÄ Trelleborg 19:1. Trelleborgs stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2023 – 2024. Kristoffer Brink.
- 2024:23 Innerstaden 2:1, Grynmalaregatan. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2024. Henrik Bernro.
- 2024:24 Kv Paradis 37. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll och schaktningsövervakning 2024. Imelda Bakunic Fridén.
- 2024:25 Östra Karup kyrka, Båstads kommun, Skåne län. Antikvarisk medverkan 2024. Carita Melchert.
- 2024:26 Fjälkinge kyrka. Fjälkinge socken, Kristianstad kommun, Skåne. Arkeologisk vindstädning och byggnadsarkeologisk undersökning 2017. Gunilla Gardelin & Johan Wallin.
- 2024:27 Innerstaden 2:1 Lund. Fornlämning L1988:5459/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022–2023. Generellt tillstånd VA SYD. Henrik Bernro.